

**T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**ATASÖZLERİ VE DEYİMLERİ BARINDIRMASI BAKIMINDAN
7. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ KARŞILAŞTIRILMASI**

HÜSEYİN AKYOL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZİRAN, 2019
MUĞLA**

T. C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

ATASÖZLERİ VE DEYİMLERİ BARINDIRMASI BAKIMINDAN 7. SINIF
TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

HÜSEYİN AKYOL

Eğitim Bilimleri Enstitüsünde
“Yüksek Lisans”

Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Sözlü Savunma Tarihi: 21.06.2019

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Nilgün AÇIK ÖNKAŞ

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet AKKAYA

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Namık AÇIKGÖZ

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. A. Rezan ÇEÇEN EROĞUL

HAZİRAN, 2019

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün 25.05.2019 tarih ve 289/3 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin (24/7) maddesine göre, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Hüseyin Akyol'un "Atasözleri ve Deyimleri Barındırması Bakımından 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Karşılaştırılması" başlıklı tezini incelemiş ve aday 21/06/2019 tarihinde saat 16.00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 60 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin kabul edildiğine oy birliği ile karar verilmiştir.

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Nilgün AÇIK ÖNKAS



Üye

Prof. Dr. Namık AÇIKGÖZ



Üye

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet AKKAYA



ETİK BEYANI

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanan “Atasözleri ve Deyimleri Barındırması Bakımından 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Karşılaştırılması” başlıklı Yüksek Lisans tez çalışmasında;

- Tez içinde sunulan veriler, bilgiler ve dokümanların akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde edildiğini,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçların bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunulduğunu,
- Tez çalışmasında yararlanılan eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterildiğini,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapılmadığını,
- Bu tezde sunulan çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.21/06/2019


Hüseyin AKYOL

Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

ATASÖZLERİ VE DEYİMLERİ BARINDIRMASI BAKIMINDAN 7. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

HÜSEYİN AKYOL

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi. Nilgün AÇIK ÖNKAŞ

Haziran 2019, 54 sayfa

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin anlatımlarının atasözleri ve deyimleri barındırması bakımından zengin olması beklenmektedir, ancak yapılan incelemeler sonucunda ders kitaplarındaki okuma metinlerinde atasözlerine ya hiç rastlanmamakta ya da çok az rastlanmaktadır. Deyimlerin ders kitaplarında yer alma durumu ise değişkenlik göstermektedir. Bu doğrultuda öğrenciler metinlerde dilin zenginliğini yansıtan ve kültürün taşıyıcısı olan atasözleri ve deyimlerle yeterli seviyede karşılaşmamaktadırlar. Bu durum, öğrencinin kültürünü tanıması, dilinin zenginliklerini görmesi, sözcük dağarcığını, mecazları anlama, soyutlama ve yorum yapabilme becerilerini geliştirme bakımından büyük eksikliklere yol açmaktadır.

Bu eksiklikleri tespit etmek amacıyla araştırmada, örneklem olarak Milli Eğitim Bakanlığına ve Meram Yayıncılığa ait 7.sınıf Türkçe ders kitapları incelenmek ve karşılaştırılmak üzere seçildi. Bu iki kitap, tarama metodu ile atasözleri ve deyimleri barındırma bakımından incelendi. Elde edilen veriler doküman incelemesi yapılarak, betimsel yöntem kullanılarak incelendi, karşılaştırıldı ve değerlendirildi.

Milli Eğitim Bakanlığı ve özel yayıncılığa ait 7.sınıf Türkçe ders kitapları örneğinde atasözü ve deyimler tespit edildikten sonra bu yönde öğrencilere kazandırılacak söz varlığını ortaya koyması bakımından ulaşılan veriler karşılaştırıldı. “Kitaplarda yer alan atasözlerinin temalara göre bulunma durumu nedir? Kitaplarda yer alan deyimlerin temalara göre bulunma durumu nedir? Atasözü ve deyimlerin MEB ve özel yayın kitapta temalara göre bulunma durumu değişkenlik göstermekte midir?” sorularına cevaplar arandı. Bu cevaplara göre sonuçlara gidildi ve bu çalışmada, elde edilen bulgulardan yola çıkılarak eksikliklerin giderilmesi için öneriler geliştirildi.

Anahtar Kelimeler: Türkçe ders kitapları, metinler, atasözleri, deyimler, karşılaştırma

ABSTRACT

COMPARISON OF PROVISIONS AND QUALIFICATIONS OF 7th GRADE TURKISH TEXTBOOKS

HÜSEYİN AKYOL

Master Thesis, Department of Turkish Education

Supervisor: Dr. Lecturer Nilgün AÇIK ÖNKAŞ

June 2019, 54 pages

Comparison of 7th grade Turkish textbooks in terms of including proverbs and idioms. Expressions in texts are expected to be rich in terms of including proverbs and idioms in Turkish textbooks, how ever the proverbs in the texts in Turkish textbooks aren't found or very few are encountered. The fact that the idioms are included in the textbooks shows variability.

Therefore, students can't experience the idioms and provebs that are reflecting the richness of the language and transferring the culture in texts adequately. This situation causes major deficiencies for students in familiarizing their own culture, realizing the values of the language, improving the ability of understanding the metaphors, abstraction and commentary.

In order to identfiy these deficiencies, 7th grade Turkish textbooks belonging to Ministry of National Education and Custom Publishing are chosen as a sample to be analyzed and compared in this research. These two boks have been examined with the method of scanning in terms of including proverbs and idioms, the data obtained that subjected to document review was analyzed, compared and evaluated using descriptive method.

Once the proverbs and idioms have been determined in National Ministry of Education and Custom Publishing 7th grade Turkish textbooks, the datas have been compared in terms of presenting the contents to the students. What is the status of proverbs in books

according to themes, what is the status of idioms in books according to themes, Is there a change in the status of proverbs and idioms according to themes in the book, are questioned in this research. According to the answers of these questions, results were achieved and based on the results of this research, suggestions have been developed for the elimination of deficiencies.

Key words: Turkish textbooks, texts, proverbs, idioms, comparison



ÖNSÖZ

Türkçe ders kitapları, Türkçe derslerinde kullanılan belli başlı kaynaklardandır. Bu temel kaynakların çeşitli yönlerden incelenmesi ve değerlendirilmesi ve bunun neticesinde varsa eksikliklerin giderilmesi, öğrencilerin geliştirilmesi bakımından yararlı olacaktır. Bu noktadan hareketle bu tez çalışmasında, ders kitaplarının atasözü ve deyimleri barındırması bakımından durumunu inceleme amaç edinilmiştir.

Tezin birinci bölümünde çalışmaya giriş yapılmış, çalışmanın problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın sınırlılıkları, araştırmanın amacı ve önemi belirtilmiş, araştırma ile ilgili temel tanımlar yapılmıştır.

İkinci bölümde, araştırmanın kuramsal çerçevesi, anadilinin önemi ve Türkçe derslerine değinilmiş, ayrıca Türkçe öğretiminin genel ve özel amaçlarına yer verilmiştir. Türkçe ders kitaplarının programdaki yeri ve program kazanımları yazılmıştır. Türkçe ders kitaplarında bulunan atasözleri ve deyimlerin temalara göre bulunma durumuna bakılmıştır.

Üçüncü bölümde çalışmanın modeli, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve değerlendirilmesine yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde çalışmanın bulguları tespit edilmiş ve yorumlanmıştır.

Beşinci bölümde çalışmanın bulgularından elde edilen veriler doğrultusunda sonuç, tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

Çalışma, temel kaynak durumundaki Türkçe ders kitaplarının MEB ve özel yayın olmak üzere atasözü ve deyimler bakımından karşılaştırılması çalışması olduğu için önem arz etmektedir. Araştırma sürecinde bana yardımcı olan değerli aileme ve danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Nilgün AÇIK ÖNKAŞ'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ	viii
İÇİNDEKİLER	ixx
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
KISALTMALAR DİZİNİ.....	ix

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Genel Amaç ve Alt Amaçlar.....	1
1.1.1.Alt Amaçlar.....	2
1.2.Araştırmanın Önemi	2
1.3. Araştırmanın Sayıltıları.....	3
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	3
1.5. Tanımlar	4

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Türkçe Öğretimi ve Atasözleri ve Deyimler.....	5
2.2. Türkçe Öğretiminin Genel Amaçları	8

2.3. Türkçe Öğretiminin Özel Amaçları	9
2.4. Türkçe Öğretim Programı	10
2.4.1. 7. Sınıf Türkçe Öğretim Programı Kazanımları.....	11
2.5. Ders Kitaplarının Programdaki Yeri.....	18
2.5.1. Ders Kitaplarının Önemi	18
2.5.2. Ders Kitaplarının Seçimi.....	19
2.5.3. Ders Kitaplarının Seçim Ölçütleri.....	19
2.6. Türkçe Ders Kitaplarında Metinler	20
2.6.1. Metinlerin Taşınması Gereken Özellikler	21
2.6.1.1. Metinlerin öğreticiliği	25
2.6.1.2. Metinlerin Türkçe dersi öğretim programına uygunluğu	26
2.6.1.3. Metinlerin dil ve anlatım yönü	26
2.6.1.4. Metinlerin atasözleri ve deyimleri barındırması.....	27
2.7. İlgili Araştırmalar	28
2.7.1. İlgili Yurtdışı Araştırmalar.....	28
2.7.2. İlgili Yurtiçi Araştırmalar	29

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli	32
3.2. Evren ve Örneklem	32
3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi.....	32

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Araştırmanın Birinci Alt Amacına İlişkin Bulgular ve Yorumlar	34
4.2. Araştırmanın İkinci Alt Amacına İlişkin Bulgular ve Yorumlar	35
4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Amacına İlişkin Bulgular ve Yorumlar	44

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma	46
5.2. Sonuç	48
5.3. Öneriler	49
KAYNAKÇA.....	51
ÖZGEÇMİŞ	54

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Yedinci Sınıf Türkçe dersi dört temel dil beceriye göre kazanım yüzdeleri..... 17



KISALTMALAR DİZİNİ

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

TTKB: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı



BÖLÜM I

GİRİŞ

Tezin bu bölümünde araştırma konusunun genel amaç ve alt amaçları, araştırmanın önemi, sayıltıları, sınırlılıkları ve konu ile ilgili temel tanımlara yer verilmiştir.

1.1.Genel Amaç ve Alt Amaçlar

Atasözü ve deyimler, dilin kavranmasında ve kullanımında oldukça etkili olan milli kültür ürünleridir. Dil becerilerinin yetkinleşmesinde büyük rol oynayan atasözü ve deyimlerin Türkçe ders kitaplarında bulunma durumu öğrencilerin temel dil becerilerini etkilemektedir. Zengin bir anlatımın oluşması için anlatımda atasözleri ve deyimlerin varlığının yer almasının önemi herkesçe malumdur. Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin anlatımlarının da bu yönde zengin olması beklenmektedir. Ancak yapılan incelemeler sonucunda ders kitaplarındaki okuma metinlerinde atasözlerine ya hiç rastlanmamakta veya çok az rastlanmaktadır. Deyimlerin ders kitaplarında yer alma durumu ise değişkenlik göstermektedir.

Bu doğrultuda öğrenciler, metinlerde dilin zenginliğini yansıtan ve kültürün taşıyıcısı olan atasözleri ve deyimlerle yeterli seviyede karşılaşmamaktadırlar. Bu durum, öğrencinin kültürünü tanıması, dilinin zenginliklerini görmesi, dilinin sözcük dağarcığına hakim olması, mecazları anlaması, soyutlama ve yorum yapabilme becerilerini geliştirmesi bakımından büyük eksikliklere yol açmaktadır. Çalışmanın amacı Türkçe ders kitaplarındaki bu eksikliklere dikkat çekerek bu konuda öneriler geliştirmektir.

Bu çalışmada, atasözleri ve deyimleri barındırması bakımından Milli Eğitim Bakanlığı ve özel yayına ait Türkçe ders kitaplarının karşılaştırılması yapılarak genel durumun ortaya çıkması amaçlanmıştır. Ortaya çıkan duruma ilişkin sonuçlar ve bu sonuçlara göre öneriler geliştirme amaçlanmıştır.

1.1.1.Alt Amaçlar

- i. Kitaplarda yer alan atasözlerinin temalara göre bulunma durumu nedir?
- ii. Kitaplarda yer alan deyimlerin temalara göre bulunma durumu nedir?
- iii. Atasözü ve deyimlerin MEB ve özel yayın kitapta temalara göre bulunma durumu değişkenlik göstermekte midir?

1.2.Araştırmanın Önemi

Bireyin kendini ifade edebilmesinde ve iletişimde bulunduğu kişileri anlayabilmesinde sahip olduğu kelime bilgisinin önemi büyüktür. Bir kişinin kazandığı kelimelerin hepsine kelime hazinesi denir. Korkmaz (1992) kelime hazinesini, bir dilin bütün kelimeleri, bir kişinin veya bir topluluğun söz dağarcığında yer alan kelimeler toplamı, şeklinde tanımlamaktadır. Kelime hazinesi; sözcük dağarcığı, söz dağarcığı, kelime serveti, söz varlığı gibi isimlerle de karşılanabilmektedir. Sıralanan bu isimler arasında söz varlığının anlamının diğerlerinden farklılık taşıdığını Aksan (1980) şöyle ifade eder: “Söz varlığı, temel kelimeler, dile giren yabancı kökenli kelimeler, deyimler, atasözleri, bilim, sanat ve teknik alanlara ait terimler ve kavramlar, kalıp sözlerin bütünüdür.”

Milletlerin kelime hazinesi içinde önemli yer bulan atasözleri ve deyimler, aslında bireyin öğrenme yaşantısı sonucunda bellekte depolanan birikimin de bir ifadesidir. Bu birikimi en verimli şekilde artırma ve kullanmayı sağlayacak ortam, Türkçe dersleridir. Kelime ve kavram zenginliği düşünme sürecinde akılcılığa ve düşünce zenginliğine işaret eder (Budak, 2000). İnsanın kelime ve kavram yönünden zenginleşmesi düşüncede de gelişmeyi sağlar. Bu nedenle Türkçe derslerinde kelime öğretimine ayrı bir önem verilmesi gerekmektedir. Bu derste kelime hazinesini zenginleştirme çalışmaları ile öğrencinin hem

dili iyi kullanması hem de düşünce dünyasını geliştirmesi amaçlanır. Bu sebeple Türkçe dersleri için temel kaynak durumundaki ders kitaplarının bu kültür ürünlerini barındırması bakımından durum tespiti oldukça önemlidir.

Atasözü ve deyimler, temel dil becerilerinin işlek olarak kullanımında oldukça etkili olan milli kültür ürünleridir. Dil becerilerinin yetkinleşmesinde büyük rol oynayan atasözü ve deyimlerin Türkçe ders kitaplarında bulunma durumu öğrencilerin bu kültür ürünlerini görmeleri ve kavramaları, günlük yaşantılarında kullanmaları açısından son derece önemlidir. Bu kültür unsurlarından yoksun bir anlatımla karşılaşan öğrencilerin anlatımlarının zengin olması beklenemez. Bu doğrultuda anlama ve anlatma becerileri yıllar içerisinde edilen birikimler çerçevesinde gelişir. Bu gelişmenin olabilmesi için öğrencilerin dilin hazinesi durumundaki atasözleri ve deyimlerle sıkça karşılaşması gereklidir. Dilin milli kültür ürünü olan atasözleri ve deyimlerin öğrencilere kazandırılmasında ilk kaynak Türkçe ders kitaplarıdır. Bu sebeple bu kitapların hazırlanmasında bu konuya azami önem verilmelidir. Bu yönde yapılacak karşılaştırmalı çalışmalar durumun ortaya konulması ve eksikliklerin giderilmesi bakımından önemli çalışmalardır.

1.3. Araştırmanın Sayıltıları

Karşılaştırma yapılan ders kitapları örneklemin evrenini yansıttığı varsayılmıştır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmada aşağıdaki sınırlılıklar kabul edilmiştir:

- i. Araştırma sonuçları araştırma kapsamında incelenen kitaplarla sınırlıdır.
- ii. Araştırma sonuçları, ana okuma metinleri ile sınırlıdır.
- iii. Araştırma sonuçları araştırma yılları ile sınırlıdır.

1.5.Tanımlar

Türkçe Ders Kitabı: Yazılı Türkçe dersi kaynak materyalidir. Türkçe dersi kitabı, dersin öğretimi için ve öğrencilerin düzeyine uygun olarak yazılan içeriği öğretim programına uygun olan temel temel dokümanlardır.

Söz Varlığı: Bir dilin sözcükleri, atasözleri, deyimleri, kalıplaşmış sözleri, terimleri ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bütündür (Aksan, 2004: 7).

Atasözü: Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikteki sözlerdir (TDK, 2017).

Deyim: Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeklerine denir (TDK, 2017).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Atasözleri ve deyimlerle ilgili bugüne kadar pek çok araştırma çalışması yapılmıştır. Bunlar, kitap, makale, bildiri, tez çalışmaları gibi pek çok şekilde görülmektedirler.

Bu bölümde Türkçe öğretiminde atasözleri ve deyimler, Türkçe öğretiminin genel ve özel amaçları, Türkçe öğretim programı, ders kitaplarının programdaki yeri, ders kitabının önemi, 7.sınıf Türkçe öğretim programı kazanımları, Türkçe ders kitaplarında metinler, metinlerin Türkçe dersi öğretim programına uygunluğu, metinlerde öğreticilik, metinlerin dil ve anlatım yönü, metinlerin taşınması gereken özelliklere yer verilmiştir.

2.1. Türkçe Öğretiminde Atasözleri ve Deyimler

Her toplumun kendine has bir dili ve kültürü vardır. Dil toplumun hayata bakış açısını, dünyayı algılayış biçimini, düşünce sistemini gösteren önemli bir göstergedir. Bir toplum içine doğan insan ancak o toplumun diliyle var olabilmektedir. Toplumlarda varlığını dil sayesinde oluşturup koruyabilmektedirler.

Etkin dil kullanımı öncelikle dilin sözcük dağarcığına hâkim olmakla mümkündür. Söz varlığı, bir dile ait sözlerin bütünü olarak tanımlanabilir. Aksan'a göre söz varlığı, sadece birtakım seslerin bir araya gelmesiyle oluşan simgeler değil bunun yanında o dili konuşan toplumun kültürünün yansıtıldığı bir kesit olarak da düşünülmelidir (Aksan 2006: 7). Bir dilin söz varlığı denince yalnızca o dilin sözcüklerini değil deyimlerin, kalıp sözlerin, kalıplaşmış sözlerin, atasözlerinin, terimlerin ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bütünü anlıyoruz (Aksan, 2006: 7). Her dilin söz varlığı, o dilin sözcük hazinesi ve iletişimi sağlama gücü olarak görülebilir. Dilin temel söz varlığının yer aldığı sözlükler, milletlerin kültür, duygu ve düşünce belleğinin yazılı kaynağıdır. Bu temel eserler kültür,

edebiyat ve eğitim açısından oldukça önem taşırlar (Karadüz, 2009: 639). Kelime hazinesi, bireyin öğrenme yaşantısı sonucunda bellekte depolanan birikimi ifade etmektedir. Bu birikimi en verimli şekilde artırma ve kullanmayı sağlayacak ortam, Türkçe dersleridir. Türkçe derslerinde kelime hazinesini zenginleştirme çalışmaları ile öğrencilerin hem dili iyi kullanmaları hem de düşünce dünyalarını geliştirmeleri sağlanır. Bu kelime hazinesi içerisinde atasözleri ve deyimlerin büyük yeri vardır.

Atasözleri ve deyimler, kalıplaşmış, belli sözcüklerle söylenebilen şekillerdir. Sözcüklerin değiştirilip yerlerine aynı anlamda olsalar bile başka sözcüklerin konamayacağı bir söz dizimindeki kurallı, donmuş yapılardır. Atasözü ve deyimlerde bilge bir yaklaşımla gelenekten süzülen tecrübelerin yeni kuşaklara aktarımı söz konusudur. Atasözleri ve deyimlerde yaşanmışlık, ustaca bir üslup, büyüleyici ve inandırıcı bir anlatım özelliği vardır.

Eskiden **sav**, **mesel**, **tâbir** diye de adlandırılan atasözleri ve deyimler, pek çok araştırmaya konu olmuş, milletlerin kültür hazineleri olarak tarihteki yerini almışlardır. Şinasi'nin Durub-ı Emsal-i Osmaniyye'si olmak üzere bütün derlemeler, atasözleri adı altında verilen deyimlerle, deyim adı altında verilen atasözleriyle veya ne atasözü ne de deyim olan sözlerle doludur. Bu karışıklık birçok kimseyi derlenmiş ve kitap haline getirilmiş ürünlerden hangilerinin atasözü hangilerinin deyim olduğu bunlarının özelliklerinin neler olduğu noktasında keskin çizgilerle ayırma gidilmeyi gerekli kılmıştır. Yüzyıllar içerisinde atasözleri ve deyimlerin birlikte anılmasının ve birbirine karıştırılmasının sebepleri özlü sözler olmaları, kalıplaşmış olmaları, hoş giden bir anlatım aracı olmalarındandır.

Sözlerin değerini arttırmak, anlatımı güçlendirmek, düşüncelere deliller bulmak, uzun anlatılması gereken bir şeyi kısaca ve etkili biçimde aktarmak gibi amaçlarla atasözleri ve deyimlere başvurulmaktadır (Pala, 2002: 2). Toplumların somut olmayan kültürel mirasının taşıyıcısı olan atasözleri ve deyimler milletlerin, doğal ve toplumsal olaylarla ilgili değerlerini belirleyen özlü, kısa, geleneksel, kalıplaşmış anlatımlardır.

Her ulusun atasözleri ve deyimleri, kendi varlığı ve benliğinin tarihi kanıtıdır. Atasözleri ve deyimlerde bir ulusun tecrübelerinden süzülüp gelen düşünceleri, yaşayışları, inanışları, geleneklerine dair yansımalar vardır. Bu ürünler, milletlerin zekâlarındaki inceliği, hayallerinin genişliğini, duygularındaki hassasiyeti gösterir.

Bir dilin söz varlığı içinde yer alan atasözleri bir toplumun bilgeliği, deneyimlerini, dünya görüşünü ve anlatım gücünü yansıtan, yüzyıllarca yaşayabilen sözlerdir (Aksan, 2006: 33). Kalıp sözler olduğundan hiç değişmeden kuşaktan kuşağa aktarılabilir özelliklidirler. Atasözleri, bir olay veya meydana gelişin, eş veya benzer anlamını içeren bir halk düşüncesini veya felsefesini dile getirir ve mutlaka bir yargı taşır. Bununla bir olayın niteliği de tanımlanır veya bunun benzeri betimlenir. Atasözleri belli olay veya durumların geçmişte aynısının veya benzerinin yaşandığı durumlarda edinilmiş tecrübeye dayalı, o duruma gönderme yapmak üzere kalıplaşan sözlerdir, böyle bir durum tekrar ettiğinde, insana genellikle öğüt vermek amaçlı kullanılırlar.

Bir atasözünün ilk taslağını şüphesiz ki tek kişi ortaya atmıştır ama zamanla birçok kişi onun üzerinde ekleme, değiştirme, çıkarma yapmış ve ona kamuoyunun beğendiği, benimsediği biçim verilmiştir. Örneğin; Bugün ‘Kurt komşusunu yemez’ atasözü, 15.yüzyılda ‘Kurt konşısın incitmez’, 11.yüzyılda ‘Börikoşnısnyimes’ şeklindedir. İşte ilk taslak, bu son biçimi ile atasözü olma özelliğini kazanmış ve bir kişinin sözü olmaktan çıkarak topluma mal olmuştur (Aksan, 1965: 22-23).

Her atasözü bir genel kural, bir düstur niteliğindedir. Atasözleri ‘Komşunun tavuğu komşuya kaz gelir’ gibi sosyal olayların, ‘Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır’ gibi tabiat olaylarının nasıl olageldiklerini, uzun bir gözlem ve deneme sonucu olarak, tarafsızca bildirirler. ‘Çirkefe taş atma, üstüne sıçrar’ gibi denemelere veya mantığa dayanarak doğrudan doğruya ahlak dersi, öğüt verebilirler. ‘Bal bal demekle ağız tatlı olmaz’ gibi birtakım gerçekler, felsefe, bilgece düşünce bildirebilirler, yol göstericidirler. ‘Kız beşikte, çeyiz sandıkta’ gibi adet ve gelenekleri, ‘Baykuşun kısmeti ayağına gelir’ gibi bazı inanışları bildirirler (Aksoy, 1965: 17-18).

Milletlerin söz yaratma gücünden doğan deyimler de atasözleri gibi ustaca söylenmiş sözlerdir. Çekici bir anlatım kılığında olan ve çoğunun gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluklarına deyim denir (Aksan, 1965: 41).

Deyim, bir kavramı belirtmek için bulunmuş özel bir anlatım kalıbıdır, düstur niteliğinde bir söz değildir. Deyimlerin amacı, bir kavramı özel kalıp içinde çekici hoş bir anlatımla sunmaktır (Aksan, 1965: 33-34). Deyimler de atasözleri gibi kısa özlü anlatımlardır ve kalıplaşmışlardır. Bir deyim sözleri değiştirilip yerlerine aynı anlamda bile olsa başka sözcükler konamaz, deyim söz dizimi bozulamaz. Bir dildeki söz varlığı içinde yer alan

deyimler, dili konuşan toplumun anlatımındaki gücünü ve başarısını gösterir (Aksan, 2006: 31). Anlatımı çekici kılan sözler olan üzerinde konuşulan konuların anlaşılmasını kolaylaştıran, anlamı renklendiren ve çoğu zaman dakikalarca konuşularak ifade edilemeyecek fikirleri bir çırpıda dile getirmeye yarayan deyimler, bir toplumun diline yansıyan kültürünün izlerini, ipuçlarını ortaya koyarak anlatım gücünü artırıcı, kimi zaman hoşya gidecek, söylenene zevk veren ve hatırda kalmayı sağlayan öğeler içermektedir (Gündüzalp, 2007: 9; Aksan, 2002: 97). Çoğu gerçek anlamından uzaklaşarak özel anlamlar taşıyan ve anlatımı renklendiren deyimler, dün olduğu gibi bugün de üzerinde durulması gereken, dilin zengin dünyasının önemli yapı taşlarından birisidir (Yıldırım, 2008: 23).

2.2. Türkçe Öğretiminin Genel Amaçları

Türkçe öğretiminin genel amaçları (MEB, 2000: 7)şu şekilde sıralanmıştır:

Türkçe öğretiminin amacı, Milli Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak;

1. Öğrencilere, görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını tam ve doğru anlama gücü kazandırmak;
2. Onlara, görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını, incelediklerini ve düşündüklerini, tasarladıklarını söz ya da yazı ile doğru ve amaca uygun olarak anlatma beceri ve alışkanlığı kazandırmak;
3. Öğrencilere Türk dilini sevdirmek, kurallarını sezdirmek; onları, Türkçeyi gelişim süreci içinde bilinçle, özenle ve güvenle kullanmaya yöneltmek;
4. Onlara, dinleme, okuma alışkanlık ve zevkini kazandırmak; estetik duygularının gelişmesinde yardımcı olmak;
5. Türlü etkinliklerle öğrencilerin kelime dağarcığını zenginleştirmek;
6. Onların ulusal duygusunu ve ulusal coşkusunu güçlendirmede kendi payına düşeni yapmak;
7. Sözlü ve yazılı Türk ve dünya kültür ürünleri yoluyla, Türk kültürünü tanıma ve kazanmalarında; Türk yurdunu ve ulusunu doğayı, hayatı, insanlığı sevmelerinde yardımcı olmak;
8. Onlara, bilimsel, eleştirici, doğru, yapıcı ve yaratıcı düşünme yollarını kazandırmada Türkçe dersinin payına düşeni gerçekleştirmektir.

Temel dil becerilerinin geliştirilmesine yönelik maddeler yanında, kültür ürünlerinin öğretilmesinin önemini belirten maddeler de genel amaçlar içerisinde yerini almıştır. Türkçe dersi öğretim programında, “Okuduğu, dinlediği ve izlediğinden hareketle söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmaları; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmeleri amaçlanmaktadır.” denilmektedir. Bu genel amaçlarda sözlü ve yazılı Türk ve dünya kültür ürünleri yoluyla Türk kültürünü tanıma maddesi, bu çalışma açısından dikkat çekicidir.

2.3. Türkçe Öğretiminin Özel Amaçları

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nda ifade edilen Türk Millî Eğitimine Genel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin;

1. Dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi,
2. Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarının sağlanması,
3. Okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması,
4. Okuma yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması,
5. Duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerinin sağlanması,
6. Bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi,
7. Basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme, sorgulama, kullanma ve üretme becerilerinin geliştirilmesi,
8. Okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması,

9. Millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi,

10. Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır.

Bu özel amaçlar incelendiğinde milli, manevi, ahlaki, tarihi, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, milli duygu ve düşüncelerin güçlendirilmesi, Türk kültür ve manevi değerlerine önem verilmesi dersin özel amaçları arasında sıralanmıştır. Bu anlamda atasözleri ve deyimlerin Türkçe öğretiminde yer almasının önemi ortaya çıkmaktadır.

2.4. Türkçe Öğretim Programı

Eğitim ve öğretimde ön planda olan bütüncü yaklaşım, program geliştirme çalışmalarında da gözlemlenmiş, ders kazanımlarının, hayatla uyumlu olmasına dikkat edilmiştir (MEB, 2018). Kelime öğretiminde göz önüne alacak noktaların yanında Erkan (1999), tek başına kelime öğretiminin anlamsız olacağını, bu kelimelerin okuma, dinleme, konuşma ve yazma becerileri ile anlam kazanacağını ifade etmektedir. Buna bağlı olarak Çeçen (2007), kelime hazinesini geliştirmenin dil eğitiminde amaç değil dil becerilerini geliştirmek için bir araç olduğunu ifade etmektedir. Kelime çalışmaları öğrencilere başlıca şu bilgi ve becerileri kazandırmayı amaçlar:

- a. Kullanmakta olduğu kelimelerin anlamlarını, kullanışlarını durulaştırmak; yanlış kullanmaları fark edip düzeltebilme yeteneği kazandırmak;
- b. Kelimelerin yapılarını tanıtarak, anlamlarını daha iyi belirleyebilecek bilgiler vermek;
- c. Kelimelerin türevlerini öğretmek kelime ailesini tanıtmak;
- d. Kelimelerin karşıtlarını, yakın anlamlılarını, karşılıklarını öğretmek, anlam sınırları üzerinde bilinç kazandırmak;
- e. Birleşik kelime, deyim, atasözü gibi kelime kümeleşmelerini tanıtmak, anlamlarını öğretmek;

f. Bilmediği kelimelerin anlam ve yapısını öğrenebilmek için sözlük ve başka kaynaklara başvurma alışkanlığı kazandırmak.

g. Kelimeleri, deyimleri, terimleri günlük ilişki ve yaratıcı anlatımında doğru ve yerinde kullanmayı öğretmek (Göğüş, 1978).

Toplumda değerler erozyonu yaşanmaması için öğretim programına, milli ve manevi değerlere önem verilmesi gerektiğine ait maddeler konmuştur. Bu anlamda atasözleri ve deyimlerin öğretilmesi de öncelikli olarak ele alınmaktadır. (Girmen, 2013) de Türkçe Eğitiminde Atasözleri ve Değer Eğitimi başlıklı çalışmasında bu konunun önemine değinmektedir.

2.4.1. Yedinci Sınıf Türkçe Öğretim Programı Kazanımları

Yedinci sınıf Türkçe dersinde dinleme, konuşma, okuma ve yazma olmak üzere dört temel beceri alanında toplam 76 kazanım belirlenmiştir (MEB, 2018: 44-47):

Yedinci sınıf Türkçe dersi dinleme kazanımları

T.7.1. Dinleme/izleme Kazanımları

T.7.1.1. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen olayların gelişimi ve sonucu hakkında tahminde bulunur.

T.7.1.2. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen, bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder. Öğrencilerin kelime anlamlarına yönelik tahminleri ile sözlük anlamlarını karşılaştırmaları sağlanır.

T.7.1.3. Dinlediklerini/izlediklerini özetler.

T.7.1.4. Dinledikleri/izlediklerine yönelik soruları cevaplar.

T.7.1.5. Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu belirler.

T.7.1.6. Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu belirler.

T.7.1.7. Dinlediklerine/izlediklerine yönelik farklı başlıklar önerir.

T.7.1.8. Dinlediği/izlediği hikâye edici metinleri canlandırır.

T.7.1.9. Dinlediklerinde/izlediklerinde başvuru olan düşünceyi geliştirme yollarını tespit eder. Düşünceyi geliştirme yollarından tanımlama, karşılaştırma ve benzetmenin belirlenmesi sağlanır.

T.7.1.10. Dinlediklerinde/izlediklerinde tutarlılığı sorgular.

T.7.1.11. Dinledikleriyle/izledikleriyle ilgili görüşlerini bildirir.

T.7.1.12. Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir.

a) Medya metinlerindeki örtülü anlamı belirlemesi sağlanır.

b) Medya metinlerinin hedef kitlesi ve amacınının sorgulanması sağlanır.

T.7.1.13. Dinleme stratejilerini uygular. Empati kurarak, katılımlı, katılımsız, not alarak dinleme gibi yöntem ve teknikleri uygulamaları sağlanır.

T.7.1.14. Konuşmacının sözlü olmayan mesajlarını kavrar.

T.7.2. Konuşma Kazanımları

T.7.2.1. Hazırlıklı konuşma yapar. Öğrencilerin düşüncelerini mantıksal bir bütünlük içinde sunmaları, görsel, işitsel vb. destekleyici materyaller kullanarak sunu hazırlamaları sağlanır.

T.7.2.2. Hazırlıksız konuşma yapar.

T.7.2.3. Konuşma stratejilerini uygular. Katılımlı, yaratıcı, güdümlü, empati kurma, tartışma ve eleştirel konuşma gibi yöntem ve tekniklerinin kullanılması sağlanır.

T.7.2.4. Konuşmalarında beden dilini etkili bir şekilde kullanır.

T.7.2.5. Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır.

T.7.2.6. Konuşmalarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır. Oysaki, başka bir deyişle, özellikle, ilk olarak ve son olarak ifadelerini kullanmaları sağlanır.

T.7.2.7. Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

T.7.4. Yazma Kazanımları

T.7.4.1. Şiir yazar.

T.7.4.2. Bilgilendirici metin yazar.

a) Öğrencilerin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinde yazacaklarını belirleyerek bir metin taslağı oluşturmaları, düşüncüyü geliştirme yollarını kullanmaları, yazılı ve çoklu medya kaynaklarından görüşlerini destekleyecek kanıtlar sunmaları sağlanır.

b) Öğrenciler günlük hayattan örnekler vermeye teşvik edilir.

T.7.4.3. Hikâye edici metin yazar.

a) Öğrencilerin zaman, mekân, şahıs ve olay unsurlarını belirleyerek hikâyenin serim, düğüm ve çözüm bölümlerinin taslağını oluşturmaları sağlanır.

b) Öğrencilerin yazım kılavuzundan yararlanmaları ve yeni öğrendiği kelimeleri kullanmaları teşvik edilir.

T.7.4.4. Yazma stratejilerini uygular.

Not alma, özet çıkarma, serbest, kontrollü, kelime ve kavram havuzundan seçerek yazma, bir metinden hareketle yazma ve duyulardan hareketle yazma gibi yöntem ve tekniklerin kullanılması sağlanır.

T.7.4.5. Anlatımı desteklemek için grafik ve tablo kullanır.

T.7.4.6. Bir işi işlem basamaklarına göre yazar.

T.7.4.7. Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.

T.7.4.8. Yazılarında anlatım biçimlerini kullanır.

T.7.4.9. Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

T.7.4.10. Formları yönergelerine uygun doldurur.

T.7.4.11. Kısa metinler yazar. Haber metni ve/veya anı yazmaya teşvik edilir.

T.7.4.12. Yazdıklarının içeriğine uygun başlık belirler.

T.7.4.13. Ek fiili işlevlerine uygun olarak kullanır.

T.7.4.14. Araştırmalarının sonuçlarını yazılı olarak sunar.

a) Öğrencilerin taslak hazırlamaları, taslaklarında giriş, gelişme, sonuç bölümlerine yer vermeleri sağlanır.

b)Kaynak gösterme hakkında bilgi verilir.

T.7.4.15. Yazılarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır. Oysaki başka bir deyişle, özellikle, ilk olarak ve son olarak ifadelerini kullanmaları sağlanır.

T.7.4.16. Yazdıklarını düzenler.

a) Anlama dayalı anlatım bozuklukları bakımından yazdıklarını gözden geçirmesi ve düzeltmesi sağlanır.

b) Metinde yer alan yazım ve noktalama kuralları ile sınırlı tutulur.

T.7.4.17. Yazdıklarını paylaşır.

Öğrenciler yazdıklarını sınıf ve okul panosu ile sosyal medya ortamlarında paylaşmaya, şiir ve kompozisyon yarışmalarına katılmaya teşvik edilir.

T.7.3. Okuma Kazanımları

T.Akıcı Okuma

T.7.3.1. Noktalama işaretlerine dikkat ederek sesli ve sessiz okur.

T.7.3.2. Metni türün özelliklerine uygun biçimde okur.

Öğrencilerin seviyelerine uygun, edebî değeri olan şiirleri ve kısa yazıları türünün özelliğine göre okumaları ve ezberlemeleri sağlanır.

T.7.3.3. Farklı yazı karakterleri ile yazılmış yazıları okur.

T.7.3.4. Okuma stratejilerini kullanır.

Göz atarak, özetleyerek, not alarak, işaretleyerek ve tartışarak okuma gibi yöntem ve teknikleri kullanmaları sağlanır.

Söz Varlığı

T.7.3.5. Bağlamdan hareketle bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.

a) Öğrencilerin tahmin ettikleri kelime ve kelime gruplarını öğrenmek için sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü vb. araçları kullanmaları sağlanır.

b) Öğrencinin öğrendiği kelime ve kelime gruplarından sözlük oluşturması teşvik edilir.

T.7.3.6. Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.

T.7.3.7. Metni oluşturan unsurlar arasındaki geçiş ve bağlantı ifadelerinin anlama olan katkısını değerlendirir.

Oysaki, başka bir deyişle, özellikle, ilk olarak ve son olarak ifadeleri üzerinde durulur.

T.7.3.8. Metindeki söz sanatlarını tespit eder.

Kişileştirme (teşhis), konuşurma (intak), karşıtlık (tezat) ve abartma (mübalağa) söz sanatları verilir.

T.7.3.9. Çekim eklerinin işlevlerini ayırt eder.

a) Fiil çekim ekleri (kip ve kişi ekleri) üzerinde durulur.

b) Fiillerde anlam kayması konusu üzerinde durulur.

T.7.3.10. Basit, türemiş ve birleşik fiilleri ayırt eder.

T.7.3.11. Zarfların metnin anlamına olan katkısını açıklar.

T.7.3.12. Fiillerin anlam özelliklerini fark eder.

İş (kılış), oluş ve durum fiillerinin anlam özellikleri üzerinde durulur.

T.7.3.13. Anlatım bozukluklarını tespit eder.

Anlam yönünden anlatım bozuklukları üzerinde durulur.

Anlama

T.7.3.14. Görsellerden ve başlıktan hareketle okuyacağı metnin konusunu tahmin eder.

T.7.3.15. Okuduklarını özetler.

T.7.3.16. Metnin konusunu belirler.

T.7.3.17. Metnin ana fikrini/ana duygusunu belirler.

T.7.3.18. Metindeki yardımcı fikirleri belirler.

T.7.3.19. Metinle ilgili soruları cevaplar. Metin içi ve metin dışı anlam ilişkileri kurulur.

T.7.3.20. Metinle ilgili sorular sorar.

T.7.3.21. Metindeki hikâye unsurlarını belirler.

Olay örgüsü, mekân, zaman, şahıs ve varlık kadrosu, anlatıcı üzerinde durulur.

T.7.3.22. Metnin içeriğini yorumlar.

- a) Yazarın olaylara bakış açısının tespit edilmesi sağlanır.
- b) Metindeki öznel ve nesnel yaklaşımların tespit edilmesi sağlanır.
- c) Metindeki örnek ve ayrıntılara atıf yapılması sağlanır.

T.7.3.23. Metnin içeriğine uygun başlık/başlıklar belirler.

T.7.3.24. Metinde ele alınan sorunlara farklı çözümler üretir.

T.7.3.25. Metinler arasında karşılaştırma yapar.

Bakış açısı ve mesajlar karşılaştırılır.

T.7.3.26. Metindeki gerçek ve kurgusal unsurları ayırt eder.

T.7.3.27. Metinde önemli noktaların vurgulanış biçimlerini kavrar.

Altını çizmenin, koyu veya italik yazmanın, renklendirmenin, farklı punto veya font kullanmanın işlevi vurgulanır.

T.7.3.28. Okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunur.

Metinlerdeki neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul, karşılaştırma, benzetme, örneklendirme, duygu belirten ifadeler ve abartma üzerinde durulur.

T.7.3.29. Metin türlerini ayırt eder.

- a) Söyleşi, biyografi, otobiyografi, günlük türleri üzerinde durulur.
- b) Metin türlerine ilişkin ayrıntılı bilgi verilmemelidir.

T.7.3.30. Görsellerle ilgili soruları cevaplar.

- a) Duvar yazısı ve karikatürlerin incelenmesi ve bunlarla ilgili görüş bildirilmesi sağlanır.
- b) Haberi/bilgiyi görsel yorumcuların nasıl ilettikleri üzerinde durulur.

T.7.3.31. Medya metinlerini değerlendirir.

İnternet, sinema ve televizyonun verdiği iletileri değerlendirmeleri sağlanır.

T.7.3.32. Bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanır.

T.7.3.33. Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.

a) İnternet/yazılı (dergi, kitap, broşür, gazete vb.) kaynakların güvenilirliklerinin sorgulanması sağlanır.

b) Bilimsel çalışmalarda ağırlıklı olarak “edu” ve “gov” uzantılı sitelerin kullanıldığı vurgulanır.

T.7.3.34. Grafik, tablo ve çizelgeyle sunulan bilgileri yorumlar.

T.7.3.35. Metinlerin yazılı hâli ile medya sunumlarını karşılaştırır.

a) Hikâye, masal, fıkra gibi metinlerin; çizgi film, animasyon gibi medya sunumları ile karşılaştırması sağlanır.

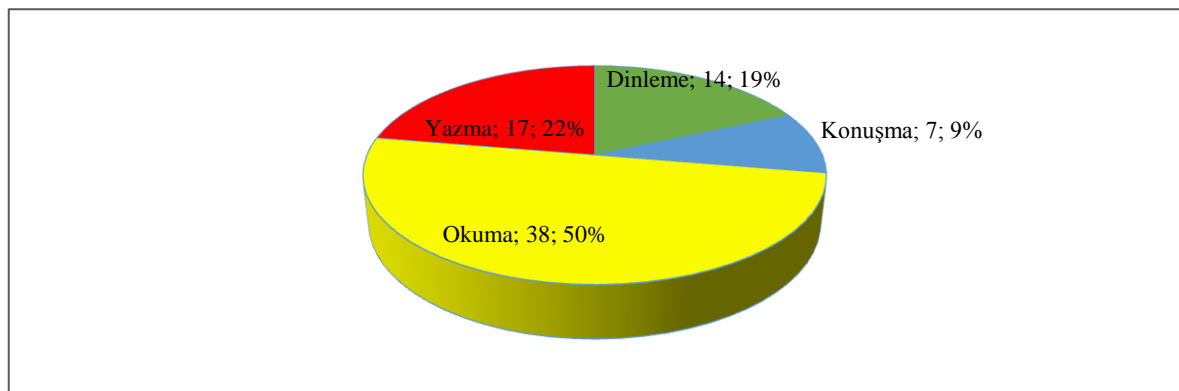
b) Kahramanlar, mekân, zaman ve olay yönlerinden karşılaştırılması sağlanır.

T.7.3.36. Metindeki anlatım biçimlerini belirler.

T.7.3.37. Metinde kullanılan düşüncüyü geliştirme yollarını belirler.

T.7.3.38. Metindeki iş ve işlem basamaklarını kavrar.

Talimatnamelerin okunması sağlanır.



Şekil 1. Yedinci sınıf Türkçe dersi dört temel dil beceriye göre kazanım yüzdeleri

Dört temel dil becerisine göre kazanımlarda en fazla % 50 oranla okuma becerisine yer verilmiştir. Bu anlamda atasözleri ve deyimlerin okuma metinlerinde yer alması yani ders kitapları metinlerinde atasözleri ve deyimlere yer verilmesi noktası dikkate değerdir.

2.5. Ders Kitaplarının Programdaki Yeri

Ders kitapları öğretim programları içeriğinin uygulanabilmesi safhasında somut birer doküman olark karşımıza çıkmaktadır. Türkçe öğretim programı, Türkçe öğretimini destekleyici olmalıdır, Türkçe kitapları da buna göre hazırlanmış olmalıdır. Programın somut yansıması olan ders kitapları ve bu kitaplarda kullanılan metinler, Türkçe öğretiminde dikkatle ele alınıp kullanılması gereken araçlardır. Programın somut yansıması olan ders kitapları bu yansımanın özellikleri bakımından çeşitli konularda incelenmeli, eksiklikler varsa işaret edilmelidir. Programdaki yeri bakımından temel kaynak durumundaki Türkçe ders kitapları, barındırdıkları milli, manevi, ahlaki, eğitici, öğretici kültür ürünlerini taşıması bakımından incelenmeli ve değerlendirilmelidir.

2.5.1. Ders Kitaplarının Önemi

Öğrenme etkinliklerine somut olarak kaynaklık eden ders kitapları, bu yönüyle eskiden beri bu rolünü ve önemini korumaktadır (Kılıç ve Seven, 2007). Tüm derslerde olduğu gibi Türkçe dersinin de temel kaynağı ders kitaplarıdır. Türkçe dersinin temel amacı öğrencilere anadili bilinci kazandırmak ve sahip olduğu anadilini en etkili şekilde kullanmasına olanak sağlamaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için kullanılan ders kitapları ise birer araçtır (Solak ve Yaylı, 2009: 445). Ders kitabının sınıf içerisindeki yerinin ve öneminin çok önemli olduğunu, öğretmenin birçok etkinliği kitapla başlatıp kitapla sürdürdüğünü gösteren pek çok araştırma vardır (Ceyhan ve Yiğit, 2005: 18). Bu durumdan dolayı öğrenciler için en kolay ulaşılabilen kaynak olarak ders kitaplarının içeriği bütün kitaplardan daha önemlidir. Bu konuda Özbay (2003), Türkçe öğretmenlerinin büyük bir kısmının derslerini kitaba bağlı olarak işlediklerini söylemektedir. Arı (2011) tarafından yapılan araştırmaya göre de yine, öğretim sürecinde Türkçe derslerinde kullanılan en önemli öğretim materyali, ders kitaplarıdır.

Türkçe dersleri öğrencilere, düşünme, sorgulama, eleştirme, ilişkilendirme, sınıflama gibi bilişsel becerileri kazandırmayı amaçlayan bir ders olduğu için ders kitaplarındaki okuma metinleri bu konuda önemli birer materyal niteliğindedirler. Öğretim sürecinin temel

kaynağı durumunda bulunan ders kitapları, kültür ürünlerini aktarması yönünden de büyük önem taşımaktadır, bu yönüyle kitapların zengin olması noktası önem arz etmektedir.

2.5.2. Ders Kitaplarının Seçimi ve Hazırlanması

Ders kitaplarının eğitim ve öğretimin temel kaynağı durumunda bulunması sebebiyle kitapların belirli lę ve niteliklere sahip olması beklenmektedir. Bu nedenle ders kitaplarında bulunması gereken niteliklerin belirlenmesi ve kitaplarda yer almasının sağlanması, 1739 sayılı Temel Eğitim Kanununun 53. Maddesi uyarınca Milli Eğitim Bakanlığının grevevidir.

Kitapların hazırlanması konusunda Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Yönetmeliğinde, yazar, Türk dili uzmanı, ğretim programı geliştirme uzmanı, rehber ve psikolojik danışaman uzmanı, lęme ve değerlendirme uzmanı, görsel tasarım uzmanından oluşan bir heyetin görev almasının gerekliliğini belirtilmektedir. Kitapların ders kitabı niteliğinde olması için muhtevanın öğrenmeye yardımcı, öğretici, dil ve anlatımın kurallarına uygun, biçimsel yndentasarım ve sayfa düzeninin belirli niteliklerde olması gerektiği söylenmektedir.

2.5.3. Ders Kitaplarının Seçim ltleri

Ders kitaplarının seçimi de belli özellikler gözetilerek yapılmaktadır, bu özellikler aşağıda gösterilmiştir.

TTKB Yönetmeliği, ders kitaplarını değerlendirme ltleri

Değerlendirme Kriteri	0 (iyi değil)	2 (iyi)	3 (çok iyi)
A) İçeriğin Anayasa ve kanunlara uygunluğu	Anayasa, kanunlar ve ilgili diğer mevzuata açıkça muhalefet ve aykırılık teşkil eden içerik ve öğeler var. İnsan haklarına aykırı ayrımcılık ve önyargı niteliği taşıyan ifadeler var	Anayasa, kanunlar ve ilgili diğer mevzuata açıkça muhalefet ve aykırılık olmamakla birlikte, eşitlik, insan hakları ve toplumsal kesimleri temsil açısından iyileştirilebilir.	Eşitlik ilkesine uygun, temel insan hak ve özgürlüklerini destekleyen, toplumsal kesimleri eşit ve önyargısız olarak temsil eden bir yaklaşım var
B) İçeriğin bilimsel olarak yeterliliği	Bilimsel olarak yanlış ve hatalı bilgiler var. İçerik bilimsel olarak genel kabul gören kaynaklara dayalı değil. Görüş kanaat ile bilimsel bilgi ayrımı yapılmamış	Bilimsel olarak yanlış ve hatalı bilgi bulunmamasıyla birlikte, bilimsel içerik geliştirilebilir, içeriğin oluşturulmasında öncelikli ve önemli bazı kaynaklardan yararlanılabilir	Bilimsel olarak hatalıya da eksik bilgi yoktur. İçerik önemli ve öncelikli kaynaklara dayandırılarak oluşturulmuş.
C) İçeriğin eğitim ve öğretim programının kazanımlarını gerçekleştirme yeterliliği	En az bir kazanım tamamıyla karşılanmamış ve/veya birden fazla kazanımda telafi edilemeyecek derecede eksik/hatalı /yanlış içerik var.	Tüm kazanımlar karşılanmış olmakla birlikte, bazı kazanımlarda telafi edilebilir, düzeltilebilir nitelikte iyileştirme ihtiyacı var.	Tüm kazanımlar eksiksiz olarak karşılanmış
D) Görsel tasarımın ve içerik tasarımının, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte olması ve öğrencilerin gelişim özelliklerine uygunluğu	Görsel tasarım ve içerik tasarımı öğrenmeyi destekleyecek nitelikte ve öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun değildir. Tasarımda özgünlük yoktur. Örneğin internet ya da başka kaynaklardan kes yapıştır niteliğinde görseller kullanılmış.	Görsel tasarım ve içerik tasarımı öğrenmeyi destekleyecek nitelikte ve öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olmakla birlikte, bazı tasarım öğelerinin geliştirilmesi gerekir.	Görsel tasarım ve içerik tasarımı öğrenmeyi destekleyecek nitelikte, öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun ve eksiksiz olarak düzenlenmiş

Bu özelliklere göre uygun olduğuna karar verilen ders kitapları beş yıl süresince okutulmak üzere geçerli olur.

2.6. Türkçe Ders Kitaplarında Metinler

Ders kitaplarındaki okuma metinlerinin değerler eğitimi bakımından kapsamlı, aynı zamanda aktardığı konu ve metin kurgusu bakımından, öğrencilerin söz varlığı, düşünme becerileri ve gelişimsel özelliklerini zenginleştirmesine katkı sağlayıcı olması beklenir. Metinler Türkçe derslerinde elde edilmesi gereken tüm kazanımların bütüncül anlayışla kazandırılmasına yardımcı olan yapılardır. Metinler düşünme, yazma, konuşma becerilerini de desteklemektedir. Bu sebeple metinlerin atasözleri ve deyimleri barındırması kültür unsurlarının aktarımı ve manevi zenginlik katma bakımından önemlidir. Türkiye’de ana dil eğitiminde kullanılan ders araç gereçlerinde öğrencilere öğretilen kelime ve kavram sayısı diğer ülkelere oranla oldukça düşüktür (Akdoğan, 1999). Bu durum öğrencilerin, kavramsal yönden gelişimine yeteri kadar önem verilmediğini göstermektedir. Bu yönden

eksik olan öğrencilerin kendilerini iyi ifade edemedikleri hatta anlatılanları dahi tam anlayamadıkları görülmektedir. Bu nedenle Türkçenin eğitiminde kullanılmak üzere hazırlanacak ders kitaplarında kelime ve kavram sayısının artırılması önemlidir (Özbay, 2008: 42).

2.6.1. Metinlerin Taşınması Gereken Özellikler

Türkçe öğretiminde kullanılan metinler bir dil ürünü, bir iletişim aracı olarak kendine has özellikler taşır. Metinlerdeki hiçbir cümle tesadüfen bir araya gelmiş birbirinden bağımsız düşünülebilecek yapılar değildir. Metinler, belirli bir düşünceyi anlamlı bir bütün oluşturacak şekilde tutarlı ve bağdaşıklık ölçütleriyle anlatan sözlü ya da yazılı dil ürünleridir (Onursal, 2003).

Yazılı dil ürünü her metnin, istenilen amaçlar için kullanılabilen bir metin olarak tanımlanamaz. Erkul'a göre (Erkul, 2004: 80), bir metnin yapısal ve içerik özellikleri bakımından taşınması gereken özellikleri şunlardır:

1. Okumaya konu bir yazıyı oluşturan ses, kelime, cümle ve birbirini izleyen cümleler topluluğuyla ilgili dil düzenlemeleridir.
2. Anlamı zengindir ve dil birliği vardır.
3. Anlam bütünlüğü oluşturan metin parçacıklarının toplamıdır.
4. Yazar tarafından bilinçli olarak yapılan dil düzenlemeleridir.

Ders kitaplarında yer alan metinlerin sadece türe bakılarak seçilmesi önemli sorunlar doğurmaktadır. Bu nedenle metinler pedagojik bir bakışla değerlendirilmeli, sözcük dağarcığı, cümle yapıları, konuları, hitap ettiği hedef kitlenin yaşı, ilgi ve algısına göre seçilmelidir.

Öğrenciler belirli sınıflarda kendilerine özgü yaş grubu olarak zihinsel gelişim özelliği, duygu ve düşünce biçimi bakımından farklılıklar gösterebilmektedirler. Fizyolojik, dil, ahlak ve duygusal gelişimleri her yaş grubu için farklılık gösterir (Topbaş, 2005). Bu nedenle farklı sınıflardaki öğrencilerin gelişim özellikleri aynı zamanda dikkat toplama becerileri, hayal güçleri ya da bilgi dağarcıklarının genişliğine de ışık tutacağı için metin türleri buna göre belirlenmelidir (Tekşan ve Güneş, 2006).

Metinler, ders kitabı içinde yer alan öğretim materyalleridir. Türkçe öğretiminde kazanımlar, bu metinler yardımıyla verilmektedir. Programda ders kitaplarında yer alması gereken metinlerin hangi özellikler taşıması gerektiği açıkça belirtilmişse de (MEB, 2018: 19), kimi metinlerin öğretimden beklenen davranışları kazandırmaktan uzak olduğunu, sınıf düzeyine uymadığını tespit edilmiştir (İşeri, 2002).

Ders kitaplarına alınacak metinlerin özellikleri (MEB, 2018:19):

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2018, s.18) metinlerin içeriği, dil ve anlatımı ve sahip olması gereken özellikler şöyle sıralanmıştır:

1.Ders kitaplarına alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden, edebî ve kültürel değer taşıyan metinler alınmalıdır. Türk cumhuriyetleri ve Balkan Türkleri edebiyatlarından eserlere yer verilmelidir.

2.Seçilen metinler ikincil aktarımlar yerine yazarın eserinden alınmalıdır.

3.Ders kitaplarında “Bu kitap için yazılmıştır.” ifadesini içeren metinler kullanılmamalıdır. Yalnızca 1.sınıf ders kitaplarında ders kitabının yazarı/yazarları tarafından yazılan en fazla iki metne yer verilebilir.

4.Aynı yayınevine ait kitaplarda bir sınıf düzeyi için seçilen metin, başka bir sınıf düzeyinde kullanılmamalıdır.

5.Öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla aynı yazar ve/veya şairlerden (serbest okuma metinleri hariç, ders kitabı yazarı/yazarları tarafından yazılan metinler dâhil) en fazla iki metin seçilmelidir.

6.Dünya edebiyatından seçilen metinler, doğru ve nitelikli çevirilerden alınmalıdır.

7.Ders kitabında temaları destekler nitelikte edebî ve estetik değer taşıyan serbest okuma metinlerine yer verilmelidir.

8.Tamamı ders kitabına alınamayacak uzunluktaki roman, hikâye, tiyatro, destan gibi türlerdeki eserlerden yapılan alıntılarda eserdeki bağlamın yakalanabilmesi için metnin başında eserin seçilen bölümüne kadar olan kısmın kısa özeti verilmelidir. Seçilen metnin eserin hangi bölümünden alındığına dair kısa bir açıklama yapılmalıdır.

9. Metinlerdeki eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler (argo ve küfür, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar, cinsellik, şiddet vb. içeren unsurlar) metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla çıkarılmalıdır.

10. Yazarın söyleyişinden ya da Türkçenin dönemselleşen özelliklerinden kaynaklı yazım farklılıkları hata olarak nitelendirilip düzeltilmez. Metin içerisinde yer alan dönemselleşen farklılıklara (yazım ve noktalama) yönelik açıklamalar dipnot şeklinde verilmelidir. Ayrıca bu hususlardan öğretim amaçlı olarak yararlanılabilir.

11. Ders kitabında gazete haberi, reklam, dilekçe, tutanak, öz geçmiş, ağ günlüğü (blog), sosyal medya uygulamalarında yer alan yazı türlerinde ders kitabının yazarı/yazarları tarafından üretilen metinler de kullanılabilir. Bu türler 3 ve 5. maddelerdeki açıklamalar kapsamında değerlendirilmez.

12. Metinlerde tema ve kazanımlara uygun olarak metnin bütünlüğü ve tutarlılığı korunmak kaydıyla bazı bölümler çıkarılarak kısaltmaya gidilebilir. Çıkarılan bölümler parantez içinde üç nokta ile gösterilmelidir.

13. Çeşitli metinler içinde yer alan kimi bağımsız ve kendi iç bütünlüğüne sahip anı, fıkra, anekdot vb. bölümler metin olarak seçilebilir.

14. Yazar ve şairlerin biyografilerinde yalnızca edebî yönleri ön plana çıkarılmalıdır.

Metinlerin kazanımlara yönelik özellikleri 2006 öğretim programında (MEB, 2006: 56) aşağıda şöyle açıklanmıştır:

Metinlerin Özellikleri

1. Metinler, Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olmalıdır.
2. Metinlerde millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.
3. Metinlerde ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.
4. Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.
5. Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, demokratik değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.
6. Metinler, dersin amaçları ile kazanımlarını gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır.

7. Metinler kitapların yanı sıra, dergi, gazete, ansiklopedi, ansiklopedik sözlük, resmî internet siteleri ile basılı materyallerin çevrim içi sunumlarından seçilebilir. Aynı kaynaktan ikiden fazla metin alınmamalıdır.
8. Metinler, öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır.
9. Metinler, işlenecek süreye uygun uzunlukta olmalıdır.
10. Metinler, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtan eserlerden seçilmelidir.
11. Metinler; dil, anlatım ve içerik açısından türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.
12. Şiir türündeki metinler öğrenci seviyesine uygun, şiir dilinin özelliklerini yansıtan, söz varlığını zenginleştiren, türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.
13. Metinlerde tutarlılık ve bütünlük olmalıdır.
14. Dünya edebiyatından seçilen metinlerin çevirilerinde, Türkçenin doğru, güzel ve etkili kullanılmış olmasına özen gösterilmelidir.
15. Metinler, öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.
16. Metinler, öğrenciye eleştirel bir bakış açısı kazandıracak özellikler taşımalıdır.
17. Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.
18. Metinler, öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacına yönelik olarak farklı yazar ve şairlerden seçilmelidir.
19. Metinler, yazar ve şairlerin yalnızca edebî yönlerini ön plana çıkarmalıdır.
20. Metinler, öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalıdır.
21. Yıl boyunca işlenecek okuma metinlerinin 1/2'si bütün hâlinde alınmalıdır. Şiirlerin bütün hâlinde alınması esastır. Şiir dışında bütün hâlinde alınan metinlerde eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler varsa -metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla en fazla bir cümle, cümlelerin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla en fazla beş kelime- çıkarılmalıdır.

22. Yıl boyunca işlenecek okuma metinlerinin 1/3'ünde metnin özünü ve anlam bütünlüğünü bozmamak kaydıyla kısaltma ya da düzenlemeye gidilebilir. Düzenleme sırasında metne cümle ya da paragraf düzeyinde ekleme yapılamaz.

23. Her metin, öğrencinin söz varlığını zenginleştirecek yeni öğrenilecek söz ve söz gruplarına yer vermeli; ancak bu oran metni oluşturan kelimelerin yüzde beşini geçmemelidir.

24. Yıl içinde -dinleme metinleri de dâhil olmak üzere- bir yazardan ikiden fazla metin işlenmemelidir.

25. Tek yazarlı ya da birden çok yazarlı ders kitaplarında yazarlar tarafından yazılan ya da hazırlanan metin sayısı ikiyi geçmemelidir.

26. Ders kitabındaki metinler, içeriğe uygun çeşitli görsel materyaller (fotoğraf, resim, afiş, grafik, karikatür, çizgi film kahramanları vb.) in yanı sıra atasözü, özdeyiş, duvar yazısı veya sloganlarla desteklenebilir.

27. Ders kitabında temaları destekleyen serbest okuma metinlerine yer verilebilir.

28. Romandan, tiyatro metninden, biyografik ve otobiyografik eserlerden alınan bölüm kendi içinde bütünlük taşımalıdır.

Metinlerinde aranan bu niteliklere bakıldığında metinlerin sınıf, kazanım ve öğrenciye görelilik ilkelerine uygun, söz varlığını zenginleştirecek şekilde düzenlenmesi gerektiği dikkat çekmektedir.

2.6.1.1 Metinlerin öğreticiliği

Öğrencinin, metni okuduktan sonra kendine ne öğrendiğiyle ilgili yönelttiği soruların cevabı, aslında metnin öğreticilik bakımından da özelliğini ortaya çıkarır (Sever, 2006). Metinlerin nitelikleri ve söz varlığı ile ilgili MEB program kapsamında belirli kıstaslar ortaya koymuştur. Her metnin öğretimin bir parçası olduğu ve kazanımlar göz önünde tutularak ders kitabına alınması gerektiği programlarda vurgulanan bir konudur (MEB, 2006). İlköğretim kademesinde öğrenim gören öğrencilerin gelişimsel özelliklerinin dikkate alınması gerekir (Çeçen ve Çiftçi, 2007). Her bir metin konusu, üslubu, türü, sözcük dağarcığı ile öğrenme ve düşünme becerilerini geliştirici olmalıdır.

Metinler bir yandan içeriğiyle ilgili öğrencilere bilgi aktarırken, diğer yandan düşünme yollarını öğretmektedir. Metinlerin öğrencilerin yaşına, ilgi ve ihtiyaçlarına uygun, açık, anlaşılır ve gerçekle sıkı ilişkisinin olması, bu özelliğini güçlendirmektedir.

Metinlerde yer alan söz varlığının, öğrenciler için güncel yaşamada kullanılabilir olması faydalı olacaktır. Metinlerin muhtevasında öğrencilerin gelişim özelliklerine hitap edebilen, atasözü, deyim ve vecizelerle daha güncel yapıları barındırması bu anlamda faydalı olacaktır.

2.6.1.2 Metinlerin Türkçe dersi öğretim programına uygunluğu

Türkçe öğretim programı dört dil becerisi üzerine odaklanmıştır. Hiçbir kazanım doğrudan bir beceriyi hedef almaz. Dil becerilerinin sarmal bir şekilde kazandırılması gerektiği MEB (2018) programında vurgulanmıştır.

Metinler programın genel ve özel amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik düşünme becerileri, değerler eğitimi, kültür unsurlarını barındırma gibi bilgi ve beceri içerirler. Her metnin alıcı ve ifade edici dil becerileri yanında duygusal gelişimi, düşünme becerilerini geliştirici, söz varlığı zenginliğini artırıcı özellikleri vardır.

2.6.1.3 Metinlerin dil ve anlatım yönü

Türkçe dersinin dil ve anlatım yönünden en önemli hedeflerinden biri; doğru, kurallarına uygun bir dil becerisi kazandırmaktır. Her metin içeriğinin dil ve anlatımının yetkinliği ölçüsünde değer kazanır. Doğru ve kurallarına uygun bir dilin kullanılmış olması bir yandan metnin okunurluğunu sağlarken, diğer yandan okuma becerilerinin bir zevk ve alışkanlık haline gelmesini sağlar. Doğru ve kurallarına uygun bir metinde, söz ve anlatım zenginliği, üslubu oluşturur (Özmen, 2001). Düzgün, anlaşılabilir ve akıcı bir metin üslubu olan bir metindir. Bu özelliklere uygun hazırlanmış bir metin akıcı, yalın ve sanat yönü özellikleriyle öğrencilerde okuma zevki oluşturur.

2.6.1.4 Metinlerin atasözleri ve deyimleri barındırması

Atasözleri bir milletin duygu, düşünce, inanç ve kültür yapısını yansıtır. Atasözleri, geçmişten günümüze gelen, uzun deneyimlerden ortaya çıkmış, kısa ve özlü öğütler veren, toplum tarafından benimsenerek ortak olarak kullanılan kalıplaşmış sözlerdir. Türkçede "sav", "irsal-i mesel, darb-ı mesel" olarak da bilinir. Bu sözlerin Türkçe ders kitaplarında yer alması manevi değerlerin öğretimi bakımından önem arz etmektedir.

Bir dilin anlatma gücünü oluşturan temel özelliklerinden biri de o dilin deyim zenginliğidir. Dillerin bir normal sözlükleri, bir de deyim sözlükleri olur. Çünkü deyimler, bir dilin kullanımında en az sözcükler kadar değerli ve gerekli yapılardır. Dilin deyim varlığından yeterince yararlanamayan bir sanatçı, kendi zamanını aşıp gelecek kuşaklara kalacak eser bırakamaz. Türkçenin son derece zengin bir deyim dünyası vardır. Yüzyılların birikimiyle oluşan bu kalıplaşmış sözler, Türk dilinin etkili anlatımının temel unsurlarından biridir.

Bir olayı, bir durumu, bir kavramı daha etkileyici anlatmak için en az iki sözcüğün bir araya gelmesiyle oluşan ve çoğu zaman gerçek anlamdan uzaklaşıp kendine özgü anlam kazanan kelime gruplarına deyim denir. Deyimler, hem yazılarımıza hem de konuşmalarımıza derinlik katar. Anlattıklarımızı ilgi çekici hâle getirir. Birkaç cümleyle anlatabileceğimiz bir durumu iki üç sözcükten oluşan bir deyimle anlatabiliriz. Böylece kısa ve özlü anlatım sağlamış oluruz.

2.7 İlgili Araştırmalar

2.7.1 İlgili Yurtdışı Araştırmalar

Gümüş (2017), Karma öğretim tasarımına dayalı öğrenme ortamında İngilizce deyimleri kavram karikatürleri ile öğrenmenin ortaokul öğrencilerinde erişimi ve kalıcılığa etkisi adlı çalışmada Yabancı dil öğrencileri öğrenecekleri dilin sadece kelimelerini ve gramer yapılarını değil deyimlerini de öğrenmek durumunda olduklarını belirtmiştir. Deyimlerle ilgili olarak sözcüklerin gerçek anlamlarından uzaklaşıp soyut kavramlara gönderme yapıldığına dikkat edilmesi gerektiğini ve bu anlamda kavram karikatürleri yabancı dilde deyim öğretiminde soyut kavramların somutlaştırılmasında kullanılabilecek etkili bir araç olarak görmüştür. Buna bağlı olarak bu karikatürlerin öğrencilere ulaştırılmasında farklı öğrenme ortamlarının etkililiğinin araştırılması anlamlı olacağını belirtmiştir. Bu çalışmada, karma öğretim tasarımına dayalı mobil öğrenme ve yüz yüze öğrenme ortamlarının 7. sınıf öğrencilerinin kavram karikatürleri ile İngilizce deyim öğretimi sonundaki akademik erişimlerine, kalıcılığa etkisi ve karma öğretim tasarımına dayalı mobil ortamda kavram karikatürleri ile deyim öğrenme konusunda öğrencilerin deneyimleri araştırılmıştır. Araştırmada sıralı açıklayıcı tasarımlı karma araştırma yöntemi modeli kullanılmıştır. Çalışma, 2014-2015 öğretim yılı bahar döneminde İstanbul'da bir özel okulda okuyan ve İngilizce dersini ikinci yabancı dil olarak alan 29 7.sınıf öğrencisiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın nitel verileri ön-test, son-test ve kalıcılık testi olarak kullanılan İngilizce Deyim Öğrenme Başarı Testi ile toplanmıştır. Kavram karikatürlerinin karma öğretim tasarımına dayalı mobil ortamda sunulduğu deney grubunda yer alan öğrencilerin ortamlarla ilgili deneyimlerini anlamak üzere de Yarı Yapılandırılmış Odak Görüşme Formu Planı kullanılarak nitel veriler toplanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak, karma öğretim tasarımına dayalı mobil veya yüz yüze olarak kavram karikatürlerinin diğer derslerde de uygulanmasının mümkün olduğu belirtilmiştir. Bunun yanında kavram karikatürlerinin İngilizce dersinde kelime ve deyimlerin öğretiminde etkili olmasından dolayı, etkinliklerde yer verilebileceği ve cep telefonu kullanımı gerektiren uygulamalardan önce ailelerin bilgilendirilmesi gerektiği önerilmiştir.

Atagül (2016), *Yabancı Dil Olarak Türkçe Atasözü Ve Deyim Öğretiminde Film Ve Hikâye Tekniklerinin Etkililik Düzeyleri Açısından Karşılaştırılması* adlı çalışması dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde dünya dili olarak Türkçenin tarihî derinliğini, coğrafi yaygınlığını ve söz varlığının zenginliğini ele almıştır. Atasözlerive Deyimler adlı ilk bölümde ise, atasözleri ve deyimlerin ortaya çıkışını, biçim ve anlam özelliklerini ayrıntılı şekilde yer vermiştir. İkinci bölümde *Yabancı Dil olarak Türkçe Öğretimi* başlığı altında, *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminin Tarihî Süreci ve Yabancı Dil Öğretiminde KullanılanYöntem ve Teknikler* alt bölümleri yer almaktadır. Tarihten günümüze yabancı dil olarak Türkçe öğretim sürecinin incelenmesinin ardından yabancı dil öğretiminde kullanılan bazı yöntem ve tekniklere değinilmiştir. Filmlerle Atasözü ve Deyim Öğretimi adlı üçüncü bölümde, ön test son test deney kontrol gruplu deneysel araştırma deseni uygulanmıştır. Elde edilen bulgular ışığında filmler yoluyla uygulanan eğitim programının etkililiğinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Hikâyelerle Atasözü ve Deyim Öğretimi adlı son bölümde ise, bir başka ön test son test deney-kontrol gruplu deneysel araştırma deseni uygulanmıştır. Elde edilen bulgular ışığında hikâyelerle uygulanan eğitim programının öğrenime etkisi ölçülmüştür. Her iki uygulamanın başarıya etkisi karşılaştırılmıştır. Bu deneysel çalışmaların amacı, başarıya olumlu katkısı olan öğretim tekniklerinin belirlenmesidir.

2.7.2 İlgili Yurtiçi Araştırmalar

Öz (2012), *İlköğretim Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Söz Varlığı Bakımından İncelenmesi* adlı tezinde Türkçe ders kitabının söz varlığı bakımından atasözleri ve deyimlere yer verme durumu incelemiştir. Bu çalışmada seçilen dört adet 8. sınıf Türkçe ders kitabını söz varlığı bakımından incelemiştir. Söz konusu Türkçe ders kitaplarının söz varlığını tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu çalışmada incelenen ders kitapları Talim ve Terbiye Kurulu'nun 2011-2012 Eğitim - Öğretim yılında Türkçe derslerinde 8. sınıfta okutulmasını tavsiye ettiği kitaplardan dört tanesini içermektedir. Bu kitaplar Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Pasifik Yayınları, Tav Yayınları ve Koza Yayınlarıdır. Bu dört kitapta yer alan toplam 121 metnin sıklık dizinleri oluşturulmuş ve bu metinler söz varlığı açısından incelenmiştir. Araştırmada betimsel tarama modeli ve doküman incelemesi teknikleri kullanılmıştır. Araştırmanın birinci bölümünde problem durumu, araştırmanın

önemi, amacı, sınırlılıkları, varsayımlar ve tanımlar verilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde kelime, kelime hazinesi, söz varlığı, kavramları verilmiş; Türkçe Öğretim Programı'nda kelime öğretimi ile ilgili kavramsal çerçeve çizilmiş, ilgili araştırmalara ve yayınlara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde araştırmanın yöntemi ve uygulama süreci yer almaktadır. Dördüncü bölümde elde edilen bulgular ve bulguların yorumlanması yer almaktadır. Beşinci bölümde araştırma sonuçları ortaya konmuş ve öneriler sunulmuştur.

Baş (2002), Türkçe Temel Dil Becerilerinin Öğretiminde Atasözlerinin Kullanımı adlı çalışmasında atasözlerinin dört temel dil becerisinde kullanımını incelemiş ve bu incelemede ders kitaplarındaki atasözü kullanımına da yer vermiştir. Aynı zamanda Türk kültürünün ve sözlü edebiyatımızın zengin ürünlerinden biri olan atasözlerinin özelliklerinden bahsederek atasözleri hakkında bilgi vermiştir. Bugüne kadar atasözleri üzerinde oldukça fazla sayıda çalışma yapılmış olduğundan bahsedip atasözlerimizin Türkçe öğretiminde anonim bir ürün olarak yer aldığını belirtmiştir. Türkçe programında atasözlerimiz ile ilgili genel amaç, özel amaç ve hedef davranışlar bulunmakta olduğunu ve Türkçenin dört temel dil becerisi olan dinleme, konuşma, okuma ve yazma çalışmalarında, atasözlerimizden faydalanılması gerektiğini vurgulamıştır.

Mangır (2012), İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Deyim Varlığının Öğrencilerin Alıcı Söz Varlığına Katkısı adlı çalışmasında İlköğretim Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabı (2012)'nda yer alan deyimlerin tespit edilmesini ve deyimleşme dereceleri bakımından değerlendirilmelerini amaçlamıştır. Bunun yanında, metinlerde derecelerine göre yer alan deyimlerin öğrencilerin söz varlıklarına katkısı üzerinde durulmuştur. Ayrıca çalışmada 5.sınıf öğrencilerine deyimlerin kazandırılmasında izlenen yol değerlendirilmiş ve önerilerde bulunulmuştur.

Beğenmez (2013), "Atasözlerinde Günlük Hayat" adlı çalışmasında atasözlerimizin atalarımızın yüzlerce yıllık tecrübelerini, olaylara bakış açılarını, düşünce dünyalarını, öğütlerini barındıran sözlü edebiyat ürünleri olduğunu, ilk yazılı metinlerden bu yana dilimizin ve kültürümüzün çok eski parçaları olduğunu belirtmiştir. "Atasözlerinde Günlük Hayat" adını taşıyan bu çalışmada atasözlerinin genel özellikleri hakkında bilgiler verilmiştir. Günlük hayatımızla ilgili çeşitli konu başlıkları belirlendikten sonra Ömer Asım Aksoy, Aydın Oy, Metin Yurtbaşı ve Selim Kurnaz'ın eserleri taranarak belirlenen konulara ait atasözleri sıralanmıştır. Ortaya çıkan sonuca göre milletimizin günlük

hayatının temel noktaları atasözlerimizde kendini göstermektedir. Yiğitlik, misafirperverlik, komşuluk, yardımlaşma, iyilik gibi halkımızın önem verdiği kavramlar hakkında çok sayıda atasözü vardır. Bu çalışma ile günlük hayatımızda yer alan çeşitli konuların ve varlıkların Türk atasözlerinde nasıl yer aldıkları incelenmiştir.



BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın hangi model tasarımında olduğu, araştırmanın hangi çalışma materyali üzerinde yürütüldüğü, verilerin toplama ve analizi konularıyla ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Metinler atasözleri ve deyimleri barındırıp barındırması bakımından tarama metodu ile taranmış, betimsel analiz ve doküman incelemesi yöntemi ile incelenmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırma evreni, Türkçe ders kitaplarıdır. Çalışma örnekleme, MEB ve özel yayıncılar tarafından yayınlanan 7.sınıf Türkçe ders kitaplarıdır.

3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma kapsamında ders kitapları atasözleri ve deyimleri barındırması bakımından tarama tekniğiyle incelenmiş ve metinlerdeki atasözleri ve deyimler, tespit edilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı ve özel yayın kitaplar, atasözleri ve deyimleri barındırması bakımından

karşılaştırılmıştır, ortaya çıkan bulgulara göre sonuçlar çıkartılmış ve öneriler geliştirilmiştir.



BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amacı ve alt amaçları çerçevesinde toplanan veriler doğrultusunda elde edilen bulgulara ve bulgulara ait yorumlara yer verilmiştir.

4.1. Araştırmanın Birinci Alt Amacına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Kitaplarda yer alan atasözlerinin temalara göre bulunma durumu nedir?

MEB VE ÖZEL YAYIN AYNI OLMAYAN TEMALARDA

MEB KAVRAMLAR VE ÇAĞRIŞIM TEMASINDA	ÖZEL YAYIN KİŞİSEL GELİŞİM TEMASINDA
1.METİN Elçiye zeval olmaz.	1.METİN _____

MEB VE ÖZEL YAYIN AYNI OLMAYAN TEMALARDA

MEB İLETİŞİM TEMASINDA	ÖZEL YAYIN SEVGİ TEMASINDA
1.METİN Tatlı dil yılını deliğinden çıkarır.	1.METİN _____

Atasözlerini barındırma bakımından kitaplar yetersizdir. Atatürkçülük, milli kültür, doğa ve evren, toplum hayatı temalarında her iki kitapta da atasözünün olmaması büyük eksikliklerdir. Kavramlar ve çağrışım temasında ve iletişim temasında MEB yayını kitapta sadece iki atasözü varken, özel yayın kitapta hiç atasözü yoktur. Metinlerde elçiye zeval olmaz atasözü anlaşma değeri, tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır atasözü ise iletişim kurma değeri ile ilişkilendirilmiştir.

4.2. Araştırmanın İkinci Alt Amacına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Kitaplarda yer alan deyimlerin temalara göre bulunma durumu nedir?

ATATÜRKÇÜLÜK TEMASINDA

MEB	ÖZEL YAYIN
<p>1.METİN</p> <p>Alkış tufanı kopmak</p> <p>Borç bilmek</p> <p>Cesaret almak</p> <p>Gözlerinin içine bakmak</p> <p>Gözünden okumak</p> <p>Yol göstermek</p>	<p>1.METİN</p> <p>Boyun eğmek</p> <p>Dikkat çekmek</p> <p>Göze çarpmak</p> <p>İlham vermek</p> <p>Karşı çıkmak</p> <p>Ortadan kaldırmak</p>
<p>2.METİN</p> <p>Ayak altında kalmak</p> <p>Boyun eğmek</p> <p>Tedbir almak</p> <p>Değer vermek</p> <p>Emek vermek</p>	<p>2.METİN</p> <p>Gözden geçirmek</p> <p>Yol açmak</p> <p>Yol göstermek</p>

3.METİN	3.METİN
Şeref vermek	İmtihan vermek
Bahse girmek	Veda etmek
Falso vermek	Yol vermek
Perdelerini açmak	
Emeği geçmek	
Gönlü hoş etmek	
Teşvik etmek	
Bahsi kazanmak	

Bu tema her iki kitapta ortak temadır. Tablodaki görüleceği üzere, her iki kitapta 1.metinde yer alan deyim sayısı eşittir, 2.metinde MEB yayını kitapta 5 deyim yer alırken özel yayın kitapta 3 deyim bulunmaktadır. 3.metinde MEB yayını kitapta 8 deyim varken özel yayın kitapta 3 deyim bulunmaktadır. Metinlerdeki borç bilmek deyimini vefa değeri ile cesaret almak deyimini cesaretli olma değeri ile yol göstermek deyimini rehber olma değeri ile ilham vermek deyimini yaratıcılık değeri ile değer vermek deyimini kıymetlilik değeri ile emek vermek deyimini çalışkanlık değeri ile gönlü hoş etmek deyimini hoşgörü değeri ile teşvik etmek deyimini cesaretlendirme değeri ile imtihan vermek deyimini mücadele değeri ile ilişkilendirilmiştir.

MİLLİ KÜLTÜR TEMASINDA

MEB	ÖZEL YAYIN
1.METİN	1.METİN
El sürmek	Haberi olmak
	Kendini tutmak
	Sözünde durmak

	Söküp çıkarmak Çıt çıkmamak Aşık atmak
2.METİN Neşe bulmak Aman vermek Karanlık basmak Akli başından gitmek Beyninden vurulmak Murada ermek Uykuya dalmak Söz tutmak Yola çıkmak	2.METİN Ömrüne bereket olmak Ateş almak Dile gelmek Güreş tutmak Yere vurmak
3.METİN Elle tutulmak Gözle görülmek	3.METİN Değer taşımak Ahdi olmak

Milli kültür temasında MEB yayını kitapta 1.metinde 1 deyim yer alırken özel yayın kitapta 6 deyim bulunmaktadır. 2.metinde MEB yayını kitapta 9 deyim yer alırken özel yayın kitapta 5 tane deyim yer almaktadır. 3.metinde MEB yayını kitapla özel yayın kitapta eşit sayıda deyim bulunmaktadır. Metinlerdeki neşe bulmak deyimini mutluluk değeri ile kendini tutmak deyimini kendini kontrol değeri ile sözünde durmak deyimini güven değeri ile ömrüne bereket olmak deyimini teşekkür etme değeri ile murada ermek deyimini mutluluk değeri ile söz tutmak deyimini kurallara uyma değeri ile ilişkilendirilmiştir.

DOĞA VE EVREN TEMASINDA

MEB	ÖZEL YAYIN
1.METİN Gönünü eğlemek Set çekmek	1.METİN Dile getirmek Aklının ucundan geçirmek Kulak vermek Ömür tüketmek Can kulağı ile dinlemek Bağ olmak
2.METİN Farkına varmak İçi cız etmek Seferber etmek Hüküm vermek Canavar kesilmek Yola çıkmak Kanı donmak Mani olmak Musallat olmak Ceza kesmek	2.METİN Seferber etmek Geçip gitmek Farkına varmak İçi cız etmek Hüküm vermek Canavar kesilmek Göz kırpmak Musallat olmak Yola çıkmak Kanı donmak Nesli tükenmek Haber vermek

3.METİN Yol açmak	3.METİN Hakkı olmak Yuva yapmak İliklerine kadar
-----------------------------	--

1.metinde MEB yayını kitapta 2 deyim yer alırken özel yayın kitapta 6 tane deyim yer almaktadır. 2. metinde MEB yayını kitapta 10 deyim yer alırken özel yayın kitapta 12 tane deyim yer almaktadır. 3. metinde MEB yayını kitapta 1 deyim yer alırken özel yayın kitapta 3 tane deyim yer almaktadır. Metinlerde geçen dile getirmek deyimi ile iletişim kurma değerini, aklının ucundan geçirmek deyimi ile akılcılık değerini, seferber etmek deyimi ile birliktelik değerini, haklı olmak deyimi ile adalet değeri ilişkilendirilmiştir.

TOPLUM HAYATI TEMASINDA

MEB	ÖZEL YAYIN
1.METİN Adım atmak Adını lekelemek Bembeyaz kesilmek Dikkatini çekmek Elinin tersiyle itmek Fark etmek Fırsat bulmak Göz atmak Hak vermek İş bilmek Kıpkırmızı kesilmek	1.METİN Eli kolu bağlı olmak Gırla gitmek İdare etmek Ortada kalmak İkram etmek

Kıymet vermek Nefes nefese kalmak Telkin etmek Yardıma koşmak Yola koyulmak Zahmet çekmek Ziyafet çekmek	
2.METİN Karar vermek Kendini alamamak Mola vermek Nara(lar) atmak Sitemde bulunmak Yok etmek Yol almak Yola düşmek Yolunu tutmak	2.METİN Başa gelmek Adı kalmak
3.METİN Görev saymak Hayran olmak	3.METİN Ferahlık vermek Hayran kalmak

Tabloda görüleceği üzere bu temada, 1. metinde MEB yayını kitapta 18 deyim yer alırken özel yayın kitapta 5 tane deyim yer almaktadır. 2. metinde MEB yayını kitapta 9 deyim yer alırken özel yayın kitapta 2 tane deyim yer almaktadır. 3. metinde MEB yayını kitapta ve özel yayın kitapta eşit sayıda deyim yer almaktadır. Metinlerde geçen adım atmak deyimini

ile cesaret değeri, hak vermek deyimi ile adalet değeri, yardıma koşmak deyimi ile yardımlaşma değeri, zahmet çekmek deyimi ile emek verme değeri, ikram etmek deyimi ile misafirperverlik değeri, görev saymak deyimi ile sorumluluk değeri, yol almak deyimi ile gelişme değeri, idare etmek deyimi ile anlayışlı olma değeri ilişkilendirilmiştir.

MEB VE ÖZEL YAYIN AYNI OLMAYAN TEMALARDA

MEB İLETİŞİM TEMASINDA	ÖZEL YAYIN SEVGİ TEMASINDA
<p>1.METİN</p> <p>Can yakmak</p> <p>Kalp kırmak</p> <p>Ağzından bal damlamak</p> <p>Kırıp dökmek</p> <p>Huzur götürmek</p> <p>Gönül almak</p> <p>Foyası meydana çıkmak</p> <p>Bucak bucak kaçmak</p>	<p>1.METİN</p> <p>Ayrı düşmek</p> <p>İlaç gibi gelmek</p> <p>Gözünün içine bakmak</p> <p>Göz atmak</p>
<p>2.METİN</p> <p>Yorgunluk atmak</p> <p>Dava etmek</p> <p>Őifa bulmak</p> <p>Görmemişe dönme</p> <p>Terbiye etmek</p>	<p>2.METİN</p> <p>Gölgesine sığınmak</p> <p>Destan yazmak</p> <p>Yuvasını bozmak</p>
<p>3.METİN</p> <p>Ele almak</p>	<p>3.METİN</p> <p>Aklı kalmak</p>

İhtiyaç duymak	Canı çıkmak Canını sıkmak Hak vermek
----------------	--

Tabloda görüldüğü üzere bu temada, 1.metinde MEB yayını kitapta 8 deyim yer alırken özel yayın kitapta 4 tane deyim yer almaktadır. 2.metinde MEB yayını kitapta 5 deyim yer alırken özel yayın kitapta 3 tane deyim bulunmaktadır.3.metinde MEB yayını kitapta 2 deyim yer alırken özel yayın kitapta 4 tane deyim yer almaktadır. Metinlerde geçen huzur götürmek deyimi ile iyiliksever değeri, gönül almak deyimi ile şefkatli olma değeri, gölgesine sığınmak deyimi ile yardımlaşma değeri, hak vermek deyimi ile adaletli olma değeri ilişkilendirilmiştir.

MEB VE ÖZEL YAYIN AYNI OLMAYAN TEMALARDA

MEB KAVRAMLAR VE ÇAĞRIŞIM TEMASINDA	ÖZEL YAYIN KİŞİSEL GELİŞİM TEMASINDA
1.METİN Kopup gelmek	1.METİN Göz kırpmak Gözü kamaşmak Irak olmak Başını gömmek Soluk soluğa kalmak Göze çarpmak
2.METİN Kapı kapı gezmek Açık kapı bırakmak Kafaya koymak	2.METİN Hizmet etmek Haber vermek Aylık bağlamak

Kapı dışarı edilmek	
Yüz tutmak	
3.METİN	3.METİN
Diz çökmek	Su gibi bilmek
Karşı koymak	Mal olmak (tarihe)
Boyun eğmek	Bülbül kesilmek
Gözü pek olmak	Hayrete düşmek
Huzur bozmak	Ödü kopmak
Hakkı olmak	Yolunu bulmak
Feda olmak	Peşinde koşmak
Kin duymak	
Sapsarı kesilmek	
Sır olmak	
Gözleri parlamak	
İki büklüm olmak	
Muhtaç olmak	
Eyvallahı olmamak	
Kula kul olmak	
El etek öpmek	
Yadigâr bırakmak	
İftihar etmek	
Yola düzülme	
Öpüp başına koymak	
Diş sıkmak	

Fakir düşmek	
Rehine koymak	
Kul olmak	
Divan durmak	
Taş kesilmek	

1.metinde MEB yayını kitapta 1 deyim yer alırken özel yayın kitapta 6 tane deyim yer almaktadır.2.metinde MEB yayını kitapta 5 deyim yer alırken özel yayın kitapta 3 tane deyim yer almaktadır.3.metinde MEB yayını kitapta 26 deyim yer alırken özel yayın kitapta 7 tane deyim yer almaktadır. Metinlerde geçen açık kapı bırakmak deyimi ile merhametli olma değeri, gözü pek olmak deyimi ile cesaretli olma değeri, gözleri parlamak deyimi ile mutluluk değeri, hizmet etmek deyimi ile çalışkanlık değeri, su gibi bilmek deyimi ile bilgili olmak değeri ilişkilendirilmiştir.

4.3.Araştırmanın Üçüncü Alt Amacına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Atasözü ve deyimlerin MEB ve özel yayın kitapta temalara göre bulunma durumu değişkenlik göstermekte midir?

TEMALAR	MEB TOPLAM DEYİM SAYISI	ÖZEL YAYIN TOPLAM DEYİM SAYISI
ATATÜRKÇÜLÜK	18	12
MİLLİ KÜLTÜR	12	13
DOĞA VE EVREN	13	21
TOPLUM HAYATI	29	9

İLETİŞİM/SEVGİ	15	11
KAVRAMLAR VE ÇAĞRIŞIMLAR/ KİŞİSEL GELİŞİM	32	16
TOPLAM	119	82

MEB yayını kitap, özel yayın kitaptan 38 tane daha fazla deyim barındırmaktadır. Temalara göre deyim barındırma bakımından kitaplar değişkenlik göstermektedir. Atatürkçülük, toplum hayatı, iletişim, kavramlar ve çağrışımlar temalarında MEB Yayını kitap daha fazla deyim barındırmaktadır. Milli kültür ve doğa ve evren temasında özel yayın kitap daha fazla deyim barındırmaktadır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulguların yorumlanması, tartışılması, önceki araştırmaların sonuçlarıyla karşılaştırılması, varılan sonuçlar ve bu sonuçlara bağlı olarak araştırmacı ve uygulamacılara ne gibi önerilerin yapılabileceği üzerinde durulmuştur.

5.1. Tartışma

Toplumların kültür değerleri, insan hayatından daha uzun bir dönemde oluşmuştur. Bu yönüyle de bireylere bağlı değildir. Toplumda yapılacak sosyal, siyasi veya ekonomik düzenlemelerde toplumun kültür değerleri göz önünde bulundurulmalıdır(Özensel, E. 2003). Toplumdaki bireylerin kültür değerleri, değerlerin korumasına veya göz ardı edilmesine paralel olarak ya zamanla kaybolur ya da bir sonraki nesle aktarılarak yüzyıllar içerisinde tarihe mal olur.

Kültürel değerlerin yüzyıllar içerisinde kalıcı olması, onların insanlar tarafından özümsemesine ve genel kabul görmesine bağlıdır. Atasözleri gibi kültür değerleri, bize neyi yapmamız gerektiğini kesin olarak söylemezler ancak yapılacak olan doğru şeyler için kılavuzluk ederler. Kültür değerlerinin yansımalarını kültür değerlerinin, davranışa dönüşen halleri ile toplum hayatında görürüz.

Kültürel değerler; 1. Manevi yönü olan, inanışlar içeren ve dolayısıyla da alışkanlıklar taşıyan olgulardır, 2. Fertlerin yapıp ettiklerini mantıklı hale getirip kabullenmesine imkân verirler, 3. Genelde ilgi gösterilen, arzu edilen şeylerdir. İnsanlar, değerleri severek ve isteyerek benimserler, 4. Her alanla ilgilidirler; ama her alanın da kendine özgü değerleri

vardır, 5. Farklı kaynak ve içeriklere sahip olsalar da bir biçimde sosyaldirler. Toplum içinde yaşanır, insanlar tarafından benimsenirler (Aydın: 2003). İnsan toplulukları, kültür değerlerini zamanla olgunlaştırarak bugüne kadar taşımışlardır. Kültür unsunlarını, toplumları sahip oldukları değerler manzumesinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Bu anlamda kültür değerleri içerisinde toplumun yüzyıllar içerisindeki sözlü gelenek hafızasının sonradan yazıya geçirilmiş ürünleri olarak bulunan atasözleri ve deyimlerin Türkçe eğitim ve öğretiminde metinler yoluyla kazandırılması konusu önemlidir. Metinlerin bu anlamda niteliği çok önemlidir.

Atasözleri ve deyimleri barındırmayan metinler, bu ürünlerin anlatım gücünden yararlanamazlar. Atasözlerinin kitaplarda yetersiz olması öğrencilerin kültürünü tanıması, sözlü anlatım becerilerinin gelişmesi bakımından sıkıntı doğurabilecektir. Ülkemizde kelime dağarcığını belirleme çalışmaları az da olsa mevcuttur ancak belirlenen kelimelerin ana dili öğretim kitaplarına alınmadığı gözden kaçmamaktadır. Türkçe ders kitaplarına seçilen metinlerin, öğrencinin ilgi ve seviyesine uygun olması, günlük hayatta kullanabileceği kelimelerden oluşması buna ek olarak öğrencilere yeni kelime ve kelime grupları kazandırması beklenmektedir. Anlamı yeni öğrenilecek kelimelerin diğer metinlerde de geçmesine dikkat edilmelidir. Çünkü yeni kelimelerin öğrenilmesi için uzun bir süreç gerekir. İlk duyulduğunda kısa süreli belleğe alınan kelimeler, uzun süreli belleğe aktarılmazlarsa çabuk unutulurlar. Tekrar etme, bu aktarımın sağlanmasında önemli bir unsurdur (Çetinkaya, 2005).

Atasözlerine hâkim olan öğrenciler sözlü anlatım ve iletişim sürecinde gerektiği yerde gereken atasözlerini kullanarak bu özlü sözlerle çok şey anlatabilirler, anlatımlarını güçlendirebilirler ve düşüncelerini yüzyıllar içerisinde süzülüp gelmiş bir anonim güce dayandırmış olurlar. Atasözleri anlatımı zenginleştiren anlatıma derinlik katan ürünlerdir. Bu anlamda öğrencilerin bu ürünlerle sıkça karşılaştırılması gerekmektedir ancak ders kitaplarının bu yöndeki yetersizliği dikkat çekmektedir. Atasözleri rastgele söylenmiş boş ve anlamsız sözler olmadığından, ortaya çıktığı toplumda hem dil ve anlatım yönünden hem de yaşayış yönünden belirli bir işlev görür. Bundan dolayı atasözü olmayan bir toplum düşünülemez.

Deyimler de dilin zengin söz varlığını gösteren ürünlerdir. Dil ve kültürle doğrudan bağlantılı ifade kalıpları olarak deyimlerin de ilgili olduğu toplumun yaşam tarzını, insan ve değer anlayışlarını yansıttıkları görülmektedir.

Atasözleri ve deyimlerin dil ve kültür ilişkisi çerçevesinde ait olduğu dili konuşan toplumun kültürünü yansıtır. Atasözü ve deyimleri inceleyerek bir toplumun kültürü hakkında bir bilgiye varmak mümkündür. Bu derece önemli olan atasözleri ve deyimler, hayatın her safhasında dikkate alınması gereken dil ürünleridir.

5.2. Sonuç

Bulgulardan hareketle ulaşılan sonuçlar şu şekilde sıralanmıştır:

Dil becerilerinin yetkinleşmesinde, söz varlığının gelişmesinde büyük rol oynayan atasözleri ve deyimlerin Türkçe ders kitaplarında bulunma durumu öğrencilerin dil becerilerinin gelişmesi bakımından son derece önemlidir.

Atasözleri bakımından MEB yayını ve özel yayın kitabın çok kısır olduğu tespit edilmiştir. MEB yayını kitapta sadece 2 atasözünün yer alması, özel yayın kitapta hiç yer almaması çok büyük eksikliklerdir. Atasözlerini barındırma bakımından kitaplar çok yetersizdir. Atatürkçülük, milli kültür, doğa ve evren, toplum hayatı temalarında her iki kitapta da atasözünün olmaması büyük eksikliklerdir. Kavramlar ve çağrışımlar temasında ve iletişim temasında MEB yayını kitapta sadece iki atasözü varken, özel yayın kitapta hiç atasözü yoktur.

Deyimler bakımından her iki kitap değişkenlik göstermektedir. Atatürkçülük teması, toplum hayatı teması, iletişim/sevgi teması, kavramlar ve çağrışımlar/kişisel gelişim temasında MEB yayını kitap özel yayınevine ait kitaptan daha fazla deyim barındırmaktadır.

Özel yayın kitap ise MEB yayını kitaptan sadece milli kültür temasında ve doğa ve evren temasında daha fazla deyim barındırmaktadır.

Deyimler bakımından MEB kitabın özel yayın kitaptan daha zengin olduğu tespit edilmiştir. MEB yayını kitap, özel yayın kitaptan daha fazla deyim barındırmaktadır.

Temalara göre deyim barındırma bakımından kitaplar değişkenlik göstermektedir. Atatürkçülük, toplum hayatı, iletişim, kavramlar ve çağrışımlar temalarında MEB Yayını kitap daha fazla deyim barındırmaktadır. Milli kültür ve doğa ve evren temasında özel yayın kitap daha çok deyim barındırmaktadır.

5.3. Öneriler

- 1- Dilin milli kültür ürünü olan atasözleri ve deyimlerin öğrencilere kazandırılmasında ilk ve en temel kaynak Türkçe ders kitapları olduğundan bu yönde ders kitapları geliştirilmelidir.
- 2- Ders kitaplarında bulunan metinlerin, dilin zenginliğini yansıtan ve kültürün taşıyıcısı olan atasözleri ve deyimleri barındırması bakımından zengin olması faydalı olacaktır.
- 3- Kitap metinlerinde zengin bir anlatımın oluşması için anlatımda atasözleri ve deyimlerin yer almasına dikkat edilmelidir.
- 4- Öğrencilerin kültürünü tanınması, dilinin zenginliklerini görmesi, sözlük dağarcığını geliştirebilmesi için kitap metinlerde atasözleri ve deyimlere yer verilmesi yararlı olacaktır.
- 5- Öğrencilerin mecazları anlama, soyutlama ve yorum yapabilme becerilerinin gelişmesi bakımından kitap metinlerde atasözleri ve deyimlere yer verilmelidir.
- 6- Öğrencilerin yüzyıllar içerisinde süzülüp gelen tecrübeleri yansıtan kültür ürünlerinden atasözleri ve deyimlerle Türkçe ders kitaplarında karşılaşmaları, onların bu kültür öğelerini kavramalarını ve günlük yaşantılarında kullanmalarını sağlaması bakımından faydalı olacaktır.

- 7- Ders kitaplarına alınacak metinler atasözleri ve deyimleri barındırması bakımından karşılaştırmalı çalışmalar yapılarak en çok zenginlik arz edenlerinin ders kitaplarına alınması yararlı olacaktır.
- 8- Ders kitaplarında sayıca az olan atasözleri mutlak surette arttırılmalıdır. Bunlar kalıcı olması için bağlam içerisinde verilmelidir.
- 9- Toplumun anlatım gücünün göstergesi olan atasözleri ve deyim varlığının ders kitaplarına temalar uygun metinlerle yerleştirilmesi konusu dikkate alınmalıdır.
- 10- Öğrencilerin sözünün değerini arttırmak, anlatımlarını güçlendirmek, düşüncelerine deliller bulmak amaçları ile atasözü ve deyimlere yer veren metinlerle karşılaştırılmaları faydalı olacaktır.
- 11- Toplumların yaşam tarzı, kültürü, ahlak ve insan anlayışı konusunda bilgi veren atasözleri bakımından kitap metinlerinin zenginleştirilmesi yararlı olacaktır.
- 12- Değerler eğitimine daha fazla önem verilen bu zamanda toplumlarda yıllar boyu gözlemlenen çeşitli eylemler, olaylar ve durumlarla ilgili genel saptamaların yansımaları olan atasözlerinin kitaplarda daha çok yer alması faydalı olacaktır.
- 13- Söylenmek isteneni daha etkileyici bir anlatımla söylemek için kullanılan deyimlerin ders kitaplarında yer alması anlatımı zenginleştirecektir bu sebeple bu ürünler ders kitaplarına alınmalıdır.
- 14- Atasözleri ve deyimler bakımından zenginleştirilmiş metinleri, ders kitaplarına yansıtabilecek kişilere ders kitabı yazma görevi verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Açık Önkaş, N. (2015). Almanya’da Türk çocuklarına okutulan Türkçe ders kitaplarının niteliği. *VII. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi*, 1283-1297.
- Ağın, H. (2017). *Türkçe 5. sınıf ders kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Akdoğan G. (1999). *Ana dili eğitiminin kişilik gelişimine etkisi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Aksan, D. (1990). *Her yönüyle dil*. Ankara: TTK Yayınları.
- Aksan, D. (2006). *Türkçenin söz varlığı*. Ankara: Engin Yayınları.
- Altunbay, M. (2014). Türk halk bilmeceleeri, *TÜBAR-XXXV*, 11-16.
- Arı, G. (2011). Türkçe (6, 7, 8. sınıf) ders kitaplarındaki okuma ve dinleme/izleme metinleri ile yazma görevleri arasındaki tür uyumu. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(3), 489-511.
- Baş, B. (2002). Türkçe temel dil becerilerinin öğretiminde atasözlerinin kullanımı. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(12), 60-68.
- Budak, Y. (2000). Sözcük öğretimi ve sözlüğün işlevi, *Dil Dergisi*, 92, 19-25.
- Bulut, M. ve Orhan, S. (2012). Türkçe-edebiyat ders kitaplarının dil ve kültür aktarımındaki rolü ve önemi üzerine bir inceleme. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8), 297-311.
- Ceyhan, E. ve Yiğit. B. (2005). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çeçen, M. A. ve Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Milli Eğitim*, 173, 39-49.
- Erkul, R. (2004). *Cümle ve metin bilgisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Girmen, P. (2013). Türkçe eğitiminde atasözleri ve değer eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 117-142.
- Göğüş, B. (1978). *Orta dereceli okullarımızda türkçe ve yazın eğitimi*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Güfta, H. ve Kan, M. (2011). İlköğretim 7. sınıf türkçe ders kitabının dil ile ilgili kültür öğeleri açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 8(15), 239-256.
- Gündüzalp, S. (2007). *Deyimler ve öyküleri*. İstanbul: Zafer Yayınları.
- İşeri, K. (2002). *Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ilköğretim programına uygunluğunun incelenmesi: Göstergibilimsel bir betimleme*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Karadüz, A. (2009). Sözlük, Sözcük Anlamı ve Öğrenme Üzerine. *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(4), 639.
- Kılıç, A. ve Seven, S. (2007). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Mangır, M. (2012). İlköğretim 5. sınıf türkçe ders kitabındaki deyim varlığının öğrencilerin alıcı söz varlığına katkısı. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(4), 2371-2385.
- MEB (2006). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı (6, 7, 8. sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Genel Müdürlüğü.
- MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2017). *Türkiye eğitim sistemi*. Erişim Tarihi 5 Mart 2019, http://sgb.meb.gov.tr/eurydice/kitaplar/Turk_Egitim_Sistemi_2017/TES_2017.pdf
- MEB (2000). *İlköğretim okulu ders programları (Türkçe-Yazı Programı)*. Ankara: Devlet Kitapları Genel Müdürlüğü.
- MEB (2018). *Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınları

- Onursal, İ. (2003). Türkçe metinlerde bağdaşıklık ve tutarlılık. Erişim Tarihi 03 Mart 2019, http://turkoloji.cu.edu.tr/DILBILIM/irem_onursal_turkce_metinler_bagdasiklik_tutarlilik.pdf
- Öz, G. (2012). *İlköğretim sekizinci sınıf Türkçe ders kitaplarının söz varlığı bakımından incelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Malatya.
- Özbay, M. (2003). *Öğretmen görüşlerine göre ilköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. Ankara: Gölge Ofset Matbaacılık.
- Özmen, R.G. (2001). Türkçe ders kitabının dört temel beceri açısından incelenmesi: Okuma becerisi. Leyla Küçükahmet (Ed.), *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu Türkçe 1-8*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Pala, İ. (2005). *İki dirhem bir çekirdek*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Pala, İ. (2002). *Atasözleri sözlüğü*. İstanbul: LM Yayınları.
- Pilav, S. ve Erdoğan, Ş. (2016). Kitaplarındaki bilgilendirici metinlerin değer iletimi açısından incelenmesi, *Millî Eğitim*, 210 (Bahar), 351-371.
- Sever, S. (2006). Türkçe öğretiminin çözülemeyen sorunları. *Varlık*. 1189, 8-16.
- Solak, M. ve Yaylı, D. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının türler açısından incelenmesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research*, 2(9), 445.
- Tekşan, K. ve Güneş, M. (2006). İlköğretim II. kademe Türkçe öğretimi kitaplarında yer alan metinlerdeki sözcüklerin nitelik ve nicelik yönünden incelenmesi. Cemal Yıldız ve Latif Beyreli (Ed.), *Dilbilim, dil öğretimi ve çeviribilim yazıları*. 1, 458-465. Ankara: Pegem A Yayınları.
- TTKB. (2017). *İlköğretim kurumları (İlkokul-Ortaokul) haftalık ders çizelgesi*. ErişimTarihi15.02.2019,https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_11/011017_17_ilkogretim_HDC.rar
- Topbaş, S. (2005). *Dil ve kavram gelişimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Yıldırım, M. (2008). *Deyim yerindeyse*. İstanbul: Fide Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ**KİŞİSEL BİLGİLER****Soyad, Ad:** Hüseyin Akyol**Doğum Yeri ve Tarihi:** Muğla, 1983**Eposta:** huseyin-akyol@hotmail.com**Telefon:** 0505 465 12 92**EĞİTİM BİLGİLERİ**

Derece	Kurum	Yıl
3/2	Şehbal Baydur Ortaokulu	2014-2019

İŞ TECRÜBESİ

Görev	Kurum	Yıl
Öğretmen	Milas Yeniköy Tek İlköğretim Okulu	2006-2007
Öğretmen	Iğdır Tuzluca Kurtuluş Ortaokulu	2007-2011
Öğretmen	Bodrum Fuat Erten Ortaokulu	2011-2014